

OLAV

Gunnel Vallquist, s. 3

Historie og religion i det frie Ukraina

Nina Valsø, s. 7

Fastetidens ånd ikke sesongbetont

Den russisk-ortodokse kirke, s. 10

Oppbrudd og utfordringer

Høringsuttalelse fra NKKF, s 13

Om “Mennesker og bioteknologi”

Om romanen “Begynnelsen” av Andrzej Szczypiorski, s. 17

Den hellige, blasfemiske polskheten?

Else-Britt Nilsen, s. 21

Luthers oppgjør med klostervesenet

OLAV

Samvittigheten mellom to onder

I skrivende stund venter en 14-årig voldtatt irsk pike og hennes familie på om den irske høyesterett vil gi henne lov til å reise til England for å få utført abort. Irsk abortlovgivning, skjerpet ved en folkeavstemning i 1983, tillater ikke abort, ikke engang ved voldtekt. Loven er i tråd med den katolske kirkes syn som kun godtar abort dersom morens liv er i fare. Grunnlovstillegget av 1983 er blitt tolket derhen at irske myndigheter kan forby en gravid kvinne utreise hvis det er mistanke om at hun vil ta abort i utlandet. Det er det som skjedde i 14-åringens tilfelle: Foreldrene hadde meldt voldtekten til myndighetene.

Det er fortolkningen av grunnlovstillegget, altså reiseforbudet, *the travel ban*, høyesterett skal ta stilling til, og som saken, sett fra irsk side, i første omgang dreier seg om. Ikke den katolske kirkes syn på abort, slik norske media til dels man har gitt inntrykk av. Når det gjelder *the travel ban*, har sekretæren for Den irske bispekonferanse, biskop Michael Smith, uttalt at den katolske kirke anerkjenner folks rett til "fri ferdsel", og at dette også må gjelde for den 14-årige piken. Han understreker også at "man ikke kan tvinge folk til å akseptere kirkens lære" når det gjelder abort, og at det "i siste instans er den enkeltes samvittighet som er det avgjørende."

I forbindelse med diskusjonen om grunnlovstillegget i 1983 sa de irs-

ke biskoper at de var klar over at prinsipielle abortmotstandere kunne være mot den nye restriktive loven; de anerkjente også "enhvers rett til å stemme i overensstemmelse med sin samvittighet". Samtidig understreket de at de var "overbevist om at et klart flertall for lovforslaget vil være et viktig bidrag til fortsatt beskyttelse via lovverket av ufødt liv i vårt land." Men når kirken sier den respekterer avvikende syn og livssynspluralisme, er det da riktig av den å gi så klar støtte til en sivil lov som i realiteten ikke gir alburom for den avvikende samvittighet, katolsk eller ikke? Som vel også finnes i det såkalt helkatolske Irland.

Den katolske kirke sier nei til abort også når graviditeten skyldes voldtekt. Selv når det dreier seg om en så "forferdelig voldsåd" som kaller på den dypeste menneskelige sympati med offeret, er det "uriktig la det uskyldige liv som er unnfanget, betale med livet for en annens forbrytelse (-) En voldsakt, voldtekten, kan ikke gjøres godt igjen ved nok en voldsakt, ved en abort." Sitatene er fra Det irske katolske presse- og informasjonsbyrås prinsipputtalelse i forbindelse med den 14-årige pikens sak.

Til alle tider er det kvinnene som har båret "syndens frukt", også når synden var helt og holdent en annens - båret enten ved å bære frem barnet eller ved å bære skyldfølelsen fordi man kvittet seg med fosteret; tålt tukthus og ydmykelse til tider og på steder der det var tilleggs kvalen for voldtekstofre og barnemodersker. Disse erfaringer er en del av det man kan kalle den kollektive kvinnebevissthet, erfar-

inger som gjør at kvinner, til tider også katolske kvinner, tillater seg å stille noen spørsmål til kirkens menn - siden det stort sett er de som opp gjennom århundrene har tolket teksten for oss. Stille bl.a. dette spørsmålet: Når valget står mellom to onder, som det vel kan sies å gjøre når det gjelder abort eller ikke ved voldtekt, kan da kirken så sikkert si hva som, uavhengig av omstendighetene, er den minste børen for den som skal bære? Og videre: Når kirken tillater abort "når morens liv er i fare", betyr det kun fysisk livsfare? Er det sjelelige bare et sølle stykke livskvalitet som må vike for livets faktum, som teologen ville si?

Dette er vanskelige spørsmål, og vi sier ikke at kirken har urett, vi spør kun om noe kanskje må tenkes gjennom på nytt - sammen? Skal kirken virke i kraft av sin moralske overbevisningskraft, gjennom sine argumenter og ved sitt eget liv og sin egen troverdighet - eller gjennom vanntette forordninger og lover som ikke gir rom for avvikende syn og handling i spørsmål som griper så nært inn i et menneskes innerste som f. eks. en voldtekt gjør?

Vi er klar over at det er farlig å si det følgende, men det spør om det ikke bør sies likevel: Den katolske kirkes klare nei til abort ville hatt mer moralsk overbevisningskraft om kirkens ledere opp gjennom århundrene i ord og handling hadde vært like opptatt av å verne om de skjendede jomfruer som den har vært av å ære de 'rene'.

Historie og religion i det frie Ukraina

- Inntil ganske nylig var de nordiske vikingers rolle ved grunnleggelsen av det russiske riket og Kiev-riket tabu for sovjetiske forskere, skriver *Gunnel Vallquist*. Hun har nylig vært i Ukraina og tegner i denne artikkelen et bilde av landets brogede kirkelige landskap og de faktorer som i den senere tid har floket til økumenikken.

Inntil nylig var de nordiske vikingers rolle ved grunnleggelsen av det russiske riket og Kievriket tabu for sovjetiske forskere: Den historiker som våget å antyde at noen andre enn slaverne selv hadde hatt noe med saken å gjøre, utsatte seg for adskillig risiko. Nå derimot er denne delen av historien blitt populær: For noen år siden var jeg sammen med en gruppe svensker som for første gang siden den kommunistiske maktovertagelse fikk besøke det stedet der slaver og vikinger - ifølge lederen av utgravningen uten tvil Rurik og hans 'svear' - grunnla en felles boplass og forsvarte den og derved la grunnen til Novgorod-riket.

I dagens Ukraina hedres de nordiske bedrifter i like stor grad. Det var jo Ruriks ætlinger som ble fyrster i Kiev-riket; en av deres dronninger, Ingegerd, var datter til Olav Skötkonung. Hun ble æret som ortodoks helgen, og kanonisert under navnet Irene. Man har heller ikke glemt at kosakkehøvdingen Mazepa, som ble opphøyet til frihetshelt, fant en forbundsfelle i Karl XII - en av de få ganger landet fikk støtte utenfra i sin kamp for å befri seg fra Moskvas overherdømme.

Jeg fikk anledning til å dra til Ukraina nylig og fikk reise rundt en tid i det underernærte, men frihetsberusede landet for å informere meg om kirkelige anliggender. Det religiøse og kirkelige engasjement er stort der som i Russland, men Ukraina har sine egne problemer som henger sammen med landets historiske bakgrunn.

Den kirkelige situasjonen preges for tiden av splittelsen mellom tre 'østlige' kirkesamfunn: 1. *Den ukrainske ortodokse kirke* under Moskva-patriarkatets overhøyhet; den er sterkest i det østre Ukraina der russifiseringspolitikken også har vært mest vidtgående. 2. Den såkalte *autokefale ukrainske kirke*, et kirkesamfunn som på grunn av kanoniske avvikelser ikke anerkjennes av noen annen ortodoks kirke; etter en kortvarig begynnelse i årene etter revolusjonen, overlevde den i Vesten og konstituerte seg i hjemlandet så sent som i 1990. 3. *Den gresk-katolske* (unierte kirke), som hører inn under Roma, men har liturgi og kirkelige skikker felles med de ortodokse; f.eks. kan prestene gifte seg. Begge de to sistnevnte kirkene står sterkest i det vestlige Ukraina der vi finner betydelige polske og slovakiske minori-

teter.

Gjennom hele perioden med kommuniststyre var Ukraina den del av Sovjetunionen der det kirkelige engasjement holdt seg sterkest. I dag har landet flere åpne kirker enn hele Russland sammenlagt. Inntil ganske nylig var den ukrainske ortodokse kirke den eneste tillatte, men da religionsfriheten kom, skjøt de autokefale og de unierte menighetene opp som paddehatter, særlig i det vestlige Ukraina, og krevde tilbake de kirkebygg som Moskvapatriarkatet hadde beslaglagt. Denne striden forgifter nå klimaet mellom kirkesamfunnene. I begynnelsen manet kirkeledere på forskjellig hold til fredelig oppgjør i kristen ånd, men etterhvert har bitre følelser tatt overhånd hos kirkefolket, og det har vært mange lokale episoder.

Verdslige myndigheter avgjør

Det er de verdslige myndigheter som avgjør tvistene om kirkebygging; i Vest-Ukraina handler de oftest i favør av de to utbryterkirkene; i øst, der de fleste troende tilhører Moskva-patriarkatet, er det motsatt. Forholdene for de unierte i Kievområdet er ekstreme: Der har de ennå ikke fått tak over hodet til sine

Ingen invitasjon fra Vatikanet til kinesisk minister

Statsministeren i Den kinesiske folkerepublikken, Li Peng, hadde ikke noe møte med paven da han var i Roma for en tid siden; Roma var første stopp på hans reise til en del europeiske hovedsteder. Det er uvanlig at en regjeringssjef på offisielt besøk i Roma ikke også møter paven, skriver *The Tablet*.

Når det gjelder de 10 biskoper fra den katolske undergrunnskirke i Kina som er arrestert eller i husarrest, sa Li Peng at de fengslede biskopene er "statsfiender" som driver "under dekke av religiøs virksomhet", og at de "vil bli behandlet i overensstemmelse med de forbrytelser de har begått, og de tilståelser de er kommet med". Deres saker ville dog bli individuelt behandlet, sa Li Peng.

Katolsk klokke i ortodoks tårn
I den albanske hovedstaden Tirana kan man nå høre en katolsk kirkeklokke i et ortodoks kirketårn. Den katolske Jesu Hjerter-kirken ble jevnet med jorden under kommuniststyret, men før det skjedde i 1967, hadde man tatt ned og gjemt kirkeklokken. Nå holder kirken til i provisoriske, tårnløse lokaler tett ved en ortodoks kirke med uskadet tårn, men uten klokke. Katolikkene har derfor tilbudt de ortodokse å bruke deres klokke, og nå ringer den for begge kirkene. THE TABLET

4

gudstjenester. Riktignok dreier det seg bare om noen tusen i hovedstaden, men likevel var det opprørende å se hvordan de på søndag formiddag måtte feire sin flere timer lange liturgi under åpen himmel i bitende kulde og sterk vind. Også utenfor de ortodokse kirkene stod det denne formiddagen lange køer - det var ikke plass innenfor kirkedørene til alle som søkte til gudstjeneste.

Den autokefale og den unierte kirke befinner seg omtrent i samme situasjon i forhold til Moskvapatriarkatet, og i den tid de ble forfulgt, gjorde motsetninger dem imellom seg knapt gjeldende. I overgangstiden støttet begge kirkene den nasjonale frigjøringsbevegelsen og fikk også støtte av den. Bitterheten mot Moskva kulminerte ved tusenårsjubileet for kristningen av Russland. Kristningsverket utgikk jo fra Kiev, og da festlighetene ble konsentrert om Moskva, opplevde ukrainerne det som en egenmektig tilrøvelse utført av en oppkomlingskirke: Moskva ble jo kristnet langt senere!

Den ukrainske ortodokse kirke var riktignok nylig så listig at den, en måned før avstemningen om nasjonal selvstendighet, søkte Moskvapatriarkatet om *autokefali*, det vil si full uavhengighet. Foreløbig foreligger intet svar, men Kiev-patriarkatet hevder at svaret ikke kan bli annet enn ja. Og når saken er vel avklart, føler Kiev-patriarkatet seg sikker på at den kirke som nå kaller seg autokefal, kommer til å slutte seg til dem: Dagens autokefale ortodokse motiveres stort sett bare av sin motvilje mot å tilhøre Moskvapatriarkatet.

Hele den russiske kirke, og ikke

minst metropoliten, ansees som ubehjelpelig kompromittert gjennom sitt samarbeid med sovjetregimet. Om eller når autokefali innvilges, kan man med sikkerhet vente seg en opprensning innen det ukrainske hierarki. Kanskje finnes det også mulighet for at det mer demokratiske kirkesyn som har kommet til å prege utbryterkirken, kan få en viss innflytelse. Både i Russland og i Ukraina må den ortodokse kirke sikkert reformere seg ganske grundig om den skal leve opp til de forventninger som nå stilles til den.

De unierte

De uniertes situasjon er komplisert og vanskelig. De er et resultat av tidligere tiders misjonsmetoder og utgjør et fremmedlegeme i den katolske kirke. (I 1946 ble de unierte tvangsinnlemmet i den ortodokse kirke. Red. anmrk.) De føler at de ikke har helhjertet støtte fra noe hold: For Vatikanets ensrettingspolitikk er de sand i maskineriet, og for katolsk økumenikk og kirkepolitikk er de en klamp om foten. Forholdet til de lokale romersk-katolske menigheter er ofte spent. Den unierte ukrainske kirke har lenge ønsket at Roma skulle utnevne dens overhode til patriark, men oppfordringen er hittil blitt avslått, av økumeniske grunner: En slik utnevning ville være et slag i ansiktet på hele den ortodokse kristenhet. Men de unierte omtaler likevel sin metropolit som "vår patriark".

De gresk-katolske angripes av begge de ortodokse kirker, men man tilregner dem i det minste én

fortjeneste: Under det polske overherredømmet vernet de mer effektivt enn andre grupper om den ukrainske nasjonale egenart. Men deres stilling er blitt forverret gjennom Vatikanets handlemåte i den siste tid. Roma har jo vært svært snar til å organisere sine styrker både i Ukraina og i Russland. En rekke biskoper er blitt utnevnt, riktignok med tittelen apostolisk administrator innen russisk område - en betegnelse som tilsvarer *chargé d'affaires* innen diplomatiet - men det har likevel skjedd på en utfordrende måte: Ifølge opplysninger fra Moskva uten at man samrådet seg med eller underrettet patriarkatet eller de statlige myndigheter. Det umiddelbare resultat ble, som bekjent, kraftige protester fra alle ortodokse kirker, de beskylder nå Roma for proselyttisme. Moskvakirken avbrøt sine normale kontakter med Roma, men helt nylig har man kommet overens om å gjenoppta forbindelsen.

Til dette kan man på den ene side si at Roma, som ellers har ført en så dyktig østpolitikk, nå viser enten total hensynsløshet eller en foruroligende diplomatisk klossethet. Naturligvis har de russiske katolikker, uansett nasjonalitet, rett til egne prester og hus for sine gudstjenester. Men man bør ikke foreta seg noe uten kontakt med den ortodokse kirke. Man burde forstå hvor følsom situasjonen er i et land der kirken så lenge er blitt utsatt for forfølgelse, undertrykkelse og infiltrasjon uten like. Man burde også være seg bevisst at denne kirke i stor utstrekning har manglet mulighet til å følge med i den

Vatikanet ikke involvert i 'fluktruter' for naziforbrytere
 Roma vil ikke bøye seg for det stigende presset fra jødiske nazi-jegere om å åpne sine hemmelige arkiver om den annen verdenskrig til tross for fornyede anklager om at Vatikanet skal ha hjulpet naziforbrytere til å slippe unna rettsoppgjøret etter krigen.

Vatikanet nekter at noe slikt har funnet sted, og vil først åpne arkivene når tiden er inne. Det er historieforskning å hevde,

slik bla. en amerikansk rapport gjør, at Roma, i samarbeid med Røde Kors, hjalp naziforbrytere til å unnsnippe til Latin-Amerika, sier Vatikanets pressetalsmann, Joaquin Navarro-Valls.

Nylig utkom det en bok i USA som også hevder at høyreorienterte katolske geistlige stod bak et nettverk som organiserte fluktruter for nazister til Sør-Amerika. Den kjente nazi-jegeren Simon Wiesenthal har nylig beskyldt høye katolske geistlige - først og fremst en kroatisk, en ungarsk og

en østerriksk prelat - for å ha lekket opplysninger til nazistene om hvilke klostre som holdt jøder skjult.

"Anklagene er en fornærmelse; hvorfor skulle Vatikanet hjelpe folk som forfulgte kirken?" sier jesuitten og historikeren pater Robert Graham. "Vatikanet reddet i sin tid mange jøder ved å forsyne dem med utreisepapirer. De jødiske organisasjoner som nå kommer med disse beskyldningene, synes bevisst å glemme slike ting."

CATHOLOC HERALD

utvikling som har funnet sted i den øvrige kristenhet, ikke minst fremveksten av et religiøst sett pluralistisk samfunn.

På den annen side er det ikke til å komme bort fra at den ortodokse reaksjonen tyder på et for vestlige forhold fremmed og i lengden uakseptabelt krav på hegemoni innen et gitt område. I vest har man lagt bak seg den tiden da man hadde mistro til og bekjempet fremveksten av minoritetskirker; man har vennet seg til å respektere og sette pris på andre kirkesamfunn så lenge de

ikke selv viser fanatisme og intoleranse.

Nok en gang må man konstatere hvor uttrydelig den historiske hukommelse er: Det som nå dukker opp og aktualiseres, er den frykt og det hat som ble sådd langt tilbake i tiden. Det er dette som farger den ortodokse reaksjonen mot Roma. Den ortodokse kirkes 'kollektive underbevissthet' har hverken glemt da korsfarerne inntok Konstantinopel og skjendet deres kirker, eller da tyskere og svensker med pavens velsignelse falt det ortodokse Russ-

land i ryggen mens tatarerne veltet innover landet østfra. Det det fremdeles gjelder for Roma, er å sone og vinne forlatelse.

Mangedobbelt skyld overfor jødene

Om kirkene har skyld overfor hverandre, så har de det mangedobbelt å sone i forholdet til jødene. De ukrainske påskepogromene er berømt. I kjølvannet av de nazistiske okkupanter utryddelsesvirksomhet og Stalins deportasjonspolitikkk skulle man formode at det praktisk talt ikke fantes jøder igjen i Ukraina. Men så var langt fra tilfelle. Jeg intervjuet en del personer som ledet et jødisk kulturinstitutt i Kiev - bare eksistensen av et slikt senter vitner om radikalt endrede kår. Nå kan man for første gang siden den annen verdenskrig studere hebraisk ved en statlig institusjon; i 1990 ble den første statlige jødiske skole åpnet, den fungerer i samarbeid med synagogen. På universitetsnivå har man nå tilgang til jødisk historie, språk og kultur. Man begynner å gi tilbake jødiske hus og synagoger til de rettmessige eiere.

Ifølge mine hjemmelsmenn finnes det 60.000 jøder i Kiev, 486.000 i hele Ukraina - flere enn i hele det øvrige Europa (unntatt Russland som trolig har ca. 3 millioner). Det selsomme faktum at antallet jødiske innbyggere i Ukraina synes å være konstant trass i den temmelig massive emigrasjonen, forklares med at det dukker opp flere og flere som vedkjenner seg sin jødiske identitet, som vil bli i landet og dyrke sin jødiske kultur nå som de har fått mulighet til det. Her har

Prins Vladimirs dåp i 988 - her på en miniatyr fra det 15. århundre - markerte kristningen av Kiev-riket; først adskillig senere nådde kristendommen Moskva.

Pavelig rundskriv vil svare på kritikk
En ny pavelig encyklika om moralske spørsmål er på trappene. Man regner med at den vil inneholde "grunnleggende og velfunderte" svar på den kritikk som i den senere tid er blitt rettet fra innenkirkelig hold mot Romas holdning til visse spørsmål som angår seksuelllivet. Ifølge ledende italienske teologer vil det nye rundskrivet søke å "overbevise fremfor å komme med pålegg", skriver *Catholic Herald*.

Ifølge redaktøren for den autoritative publikasjonen "Moral Theological Review" vil encyklikaen også tjene som en påminnelse til episkopatet i enkelte land om kirkens urokelige lære om abort og familieplanlegging. Den vil også inneholde et endelig svar fra paven på den såkalte "Kölner-erklæringen", en uttalelse fra 1986, signert av ca. 300 europeiske teologer. Et av ankepunktene i erklæringen var den nåværende paves "steilhet" i spørsmålet om prevensjon.

FN-budsjettet - og Golfkrigen
Mens Golfkrigen kostet 'de allierte' omlag 61 milliarder dollar, har hele FN et samlet budsjett på fem milliarder - tolv ganger mindre enn utgiftene til krigsoperasjonene. Av de fem milliardene disponerer FNs utviklingsprogram (UNDP) én milliard.

VÅRT LAND

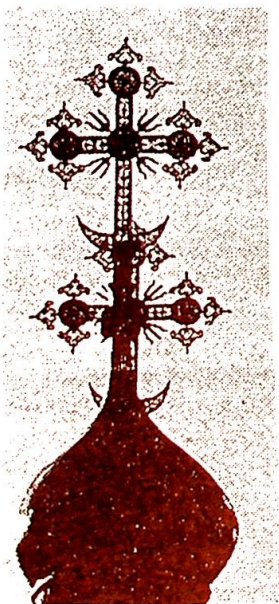
6

også myndighetene ydet støtte i langt større grad enn i Russland. Alt dette lyder håpefullt - men fortidens bitre erfaringer kaster sine skygger...

Frihetens demoner

I Ukraina, som i hele det tidligere Sovjetsamveldet, finnes det mangt som gir grunn til uro, både når det gjelder dagens situasjon og fremtiden. Hva som helst kan skje - økologisk, sosialt og politisk. Men entusiasmen fra slutten av 80-tallet vil ikke riktig dø: Vi har jo sett det oppskrytete byggverket rase sammen og nye krefter, nytt liv og ny god vilje bryte frem. Selv om mange dystre skygger formørker bildet.

Men også friheten har sine demoner, rede til nye overgrep og ny undertrykkelse. En av dem heter Mammon. Han værer morgenluft - ikke bare i øst.

Dialogen med de ortodokse gjenopptas

Nå prøver man å plukke opp trådene etter det som betegnes som et "øku-menisk lavmål" mellom Vatikanet og Den russisk-ortodokse kirke, melder *The Tablet*. Lavmålet kom da Moskva-patriarkatet i spissen for de fleste andre ortodokse avslo å sende delegater til bispesynoden før jul om evangelisering i dagens Europa, og bakgrunnen for avslaget var bl.a. uenighet om tilbakeføring av beslaglagt kirkelig eiendom fra den ortodokse kirke i Ukraina til landets gresk-katolske kirke samt misnøye med katolske bispeutnevnelser for områder hvor det ikke tidligere har vært katolske biskoper, og det Moskva-patriarkatet oppfatter som katolsk proselyttisme på tradisjonelt ortodoks mark. Synoden var ikke uten ortodoks representasjon idet både den armenske patriark og patriarken av Konstantinopel var representert.

Ifølge et intervju i den katolske ukeavisen *El Sabato* sier kardinal Edward Cassidy, som leder Det pavelige råd for fremme av kristen enhet, at paven har svart på Moskva-patriarkens brev der han takket nei til å delta i synoden; paven uttrykker i brevet sin "vilje til fellesskap med den ortodokse kirke" og ber om at de to kirker "sammen må søke en måte å nå frem til fornyet dialog". I slutten av februar eller begynnelsen av mars skal patriarken møte en Vatikan-delegasjon. Noen sakslister for møtet er ennå ikke satt opp, men ifølge kardinal Cassidy vil man ta opp de ortodokse ankepunkter som

han mener "for en stor del skyldes misforståelser og misoppfattelser".

Forholdet til de ortodokse ble tatt opp under synoden. Den grundigste redegjørelsen kom i en tale fra Vatikanets statssekretær, kardinal Agostino Sodano. Han pekte bl.a. på at kommunistenes deportasjoner fra de annekterte områder i vest med til dels stor katolsk befolkning hadde skapt "en ny konfesjonell geografi i Russland og de sentralasiatiske republikker", og at det er denne situasjon den katolske kirke nå har forsøkt å tilpasse seg ved å opprette nye "midlertidige strukturer" og utnevne apostoliske administratorer; at pressen kaller administratorene biskoper fordi de har personlige bispetitler, kan man ikke laste Vatikanet for, sa Sodano, som sa at man ved flere anledninger hadde fremlagt situasjonen for Moskva. Hensikten er "på ingen måte å bedrive proselyttisme", understreket han, men å styrke sjelesorgen blant katolikker som ble deportert til tradisjonelt ortodokse og islamske områder, og som har lidd meget for sin tro - også på grunn av agenter infiltrert i den russisk-ortodokse kirke.

I en kommentar i *The Tablet* til de ortodokses uteblivelse fra synoden beklager den garvede Vatikanreporteren Peter Hebblethwaite at hverken kardinal Jan Willebrands, tidligere leder for Rådet for kristen enhet, eller kardinal Agostino Casaroli, Vatikanets forrige statssekretær, var innbudt til synoden. De to har i stor grad vært med å få i stand dialogen med både kirke og myndigheter i øst, i de siste årtier, de "har de ortodokses tillit" og burde vært tilstede, noterer Hebblethwaite.

Portugisisk biskop ut mot
supermarkedene

Biskop Manuel Martins av Setubal, en industriby syd for Lisboa, er kjent for sin åpenhjertige kritikk av den manglende menneskelighet hos mange av de store selskapene som har fabrikker innen hans bispedømme. Nylig gikk han ut mot den ukontrollerte utbygging av supermarkeder i

Setubal: "Det later til at de er på vei til å bli katedraler for Forbruksguden."

"Disse katedralene umenneskeligjør livet i våre byer og landsbyer, mange landsbyer kjemper sin dødskamp. De små butikkene forsvinner, små butikker som var steder for personlig behandling, for en hyggelig prat - som var møtested for mennesker."

Biskop Martins pekte også på at de store butikkene kan skape vansker for familiene: De er nemlig åpne på søndager, og de fleste som arbeider der, er kvinner. Søndagsåpent har lenge vært lov i Portugal, men det er ikke mange andre butikker enn nettopp supermarkedene som holder åpent.

CATHOLIC HERALD

Nina Valsø: Fastens ånd er ikke sesongbetont!

7

"Alle vet at fasten dreier seg om mer enn å forsake karamellpuddingen for å sende det overskytende beløp til de fattige," noterer Nina Valsø i sine fastetanker hvor hun tar fastetiden på alvor, dog ikke "selvpinende gravalvor". Med humor og nærgående spørsmål utfordrer hun både selvopptattheten og lunkenheten: - Bruker jeg tankene til å degge og dulle for mitt eget velbefinnende?

Fastetiden er en viktig del av kirkeåret for alle kristne. En selvfølge- lighet man knapt behøver å konstatere. I samfunnet ellers er fasten i ferd med å gå i glemmeboka. Noen husker kanskje et selvpinende gravalvor på Vestlandet et sted. Men askeonsdag står ikke lenger i kalenderen. Snart er fastelavnsbollene det eneste håndfaste bevis på at vi er inne i de førti dagene før påske.

Mye er sagt og skrevet om fasten. Det er tiden for omvendelse, bot, bønn og almisser. Alt sammen kjernepunkter i vår kristne tro, som likevel lett kan bli tomme talemåter, hvis vi ikke tar fasten på alvor - og da mener jeg ikke det før nevnte selvpinende gravalvor.

Alle har sin plass i tiden og i verden, og undertegnedes ståsted kan trygt sies å være blant de "legeste" av legfolk.

Min generasjon er oppvokst med fastelavnsbollene. Mange av oss er blitt rockere, blitzere, "bellonere" eller ad hoc-aktivister. (Men de fær-

reste av oss spiser dessert!) Noen setter pris på slike små eller store opprørere, fordi de vitner om et engasjement for noe som rekker utover de private sfærer. Andre avviser det hele som naiv idealisme hinsides realitetenes verden. - Som om mangel på illusjoner, derimot, skulle være en kardinaldyd. Men en som har tapt alle illusjoner, en som sverger til snusfornuften og "den kompakte majoritet", for å si det med Ibsen, kan fort bli en lidenskapsløs tilskuer i verden, og det er et dårlig svar på tidens problemer. Likegyldighet er farligere enn naitivet.

Hva har dette med fasten å gjøre?

Alle vet at fasten dreier seg om mer enn det å forsake karamellpuddingen for å sende det overskytende beløp til de fattige. Fastens ånd er ikke sesongbetont. Fastens dyder og kvaliteter kan ikke framkalles gjennom aksjoner og tiltak, den må vokse fram fra et personlig engasjement.

Har du sett ham som står på gate-

hjørnet og selger Klassekampen hver lørdag? I all slags vær står han der. Selv om ingen kjøper Klassekampen lenger. Men han står der. Og blir utskjelt og latterliggjort. Har du sett slunkne demonstrasjonstog i gatene, glimt på TV av mer eller mindre dramatiske og/eller patetiske forsøk på å vekke en opinion? Har du hørt kvinnefronterne, disse tantene som med tida er blitt et takknemlig offer for parodimakerne og karikaturtegnerne? Hva er felles for alle disse? De gir avkall på noe, fordi de har en tro.

Vi har også en tro. Vi tror på den oppstandne Kristus. Og han gikk ikke stille i dørene, vår gode Herre og Mester.

Nå mener ikke jeg at vi som tror, skal marsjere gjennom gatene med faner og hornmusikk, selv om det sikkert hadde vært ustyrtelig morsomt. Iallfall å se på. Men lidenskapen - lidenskapen! den må ikke dø. En lidenskapsløs kristendom er en selvmotsigelse. En lidenskapsløs kristen er ikke troverdig. Det hjelper ikke å henvise til medlemsskap i en vital og slagkraftig kirke, hvis man med det forsøker å pulverisere sitt eget, personlige ansvar.

Da OL-komiteén skulle ansette sin leder, ble de spurt av pressen hva slags leder-type de var på utkikk etter. - Det må være et menneskelig fyrårn, svarte de. - En som i kraft av seg selv og sin personlighet kan løfte organisasjonen fram i lyset.

Den katolske kirke - og andre kirker, for den saks skyld - har mange

Kristeligisme - behov for å kontrollere!
Sangeren og presten Bjørn Eidsvåg - kjent blant annet for ærlighet og nakenhet - fikk nylig spørsmålet om dette hadde ført til ubehageligheter i teologiske kretser. "Jeg vil ikke si det," sa Eidsvåg, "men jeg har opplevd mye ubehag i kristeligismen!"

Da intervjueren ville vite hva han mente med kristeligisme, lød svaret kort og godt: behovet for å kontrollere. Og Eidsvåg tilføyde: "Det har ikke så mye med tro å gjøre." Han kunne også fortelle: "Jeg har opplevd trusler og rykter fra det hold."

90-årene: religionssamtalenes tiår?

"Mange av de moderne sykdommer er i virkeligheten livsstilssykdommer som bunner i eksistensiell nød," sier presten og forfatteren Eyvind Skeie til Aftenposten.

"Derfor har Kirken en historisk sjanse til å møte dette behovet ved å vise hjertevarme og omsorg og være synlig tilstede med et klart budskap uten tilslørende filter. Jo tydeligere og mer tilgjengelig Kirken

blir med sitt budskap, jo klarere kommer man også i kontakt med tidens misforståtte toleranseideal, at alle skal være like. Denne konflikten må Kirken være villig til å ta ved å gi toleransen et annet 'ansikt', en holdning som innebærer dyp respekt for andre uten samtidig å gi avkall på egen integritet. Derfor tror jeg 90-årene blir religionssamtalenes tiår."

8

fyrtårn. Men det trengs kanskje noen flere lanterner her og der?

Og da er vi tilbake til lidenskapen. For oss som ikke stormer barrikader, blir folketalere eller fyrtårn, vil jeg slå et slag for fasten som helårsgesjeft. Å faste er å gi avkall på noe. Det behøver ikke å bety klingende mynt. Det kan likeså godt være andre ting som stenger for lidenskapen. Og da må vi begynne innerst.

- Hva bruker jeg tankene til? Går jeg her og klekker ut planer for hvordan jeg skal skaffe meg anerkjennelse i det store eller små? Funderer jeg over hvordan jeg skal ta meg best mulig ut - både fysisk og sosialt? Hender det ikke til og med at jeg griper meg selv i å gruble på

hvordan jeg skal bløffe meg ut av ubehagelige situasjoner? Kort sagt: Bruker jeg tankene til å degge og dulle for mitt eget velbefinnende?

- For ikke å snakke om det motsatte! Er det ikke ofte slik at jeg bruker adskillig hjernekapasitet på å bli fornærmet, skuffet, ergerlig, og - om ikke moralsk forarget, så iallfall kravstor, på vegne av flere (selvfølgelig) med meg selv i spissen?

- Hender det ikke til og med at jeg finner meg selv henslengt i sofaen, fromt spekulerende på hva Gud vil med livet mitt, mens Gud og resten av verden står utenfor og venter på at jeg skal komme meg på beina?

Og enda er det mer. - Er jeg på

defensiven? Bruker jeg alle krefter på å holde meg unna det som kan gå galt, bli farlig, usunt eller klanderverdig? Det går an å holde sin sti så ren at den gror igjen, fordi vi ikke tør gå på den.

Kristenheten trenger synlige mennesker. I en sekularisert verden er dette avgjørende. Fakkelen må ikke slokne. Lidenskapen må ikke dø. Her er det snakk om å bytte ut filtøflene med høyhælte sko. Apropos sko: Et farlig ordtak sier: - Skomaker, bli ved din lest! Hadde Jesu disipler fulgt dette pietistiske rådet, ville de tviholdt på fiskegarnene.

Vi er så redde for å komme på glattisen. Vi er så redde for å skjemme oss ut. Vi pusler og steller med vårt eget selvbylde som om det skulle være et hellig meditasjonsobjekt. Og den kristne forkynnelsen overlater vi til prestene. De er jo utdannet til slikt. I angst for å feilsitere et dogme, tier vi heller, og nøyer oss med å gå fromt til messe hver søndag. Problemet er bare: Det er ikke i kirka slaget står! I kirka henter vi næring og styrke, hvorfor? For å ta denne næringen og styrken med ut i verden!

Å faste kan bety å kvitte seg med den overdrevne omsorgen vi har for oss selv og eget velvære. Skulle ikke Gud greie den jobben godt nok? Fins det en mer effektiv måte å stenge både Gud og mennesker ute på, enn å gi seg over til seg selv? Å faste kan bety å gi plass til stillheten - også i hodet vårt. Bønn kan forvandle sinnet. Men da må vi først rydde plass der. Å faste kan

"Fastens strid med fastelavn" - maleri av Peter Breughel d.e. (ca. 1525 - 1569)

Paven hardt ut mot pornografien

Pornografi er "et av vår tids store onder" og "en alvorlige trussel mot hele samfunnet", sa pave Johannes Paul i en tale nylig til representanter for den USA-baserte organisasjonen "Religious Alliance against Pornography". Organisasjonen omfatter både jødiske, katolske, gresk-ortodokse, protestantiske og mormonske representanter.

THE TABLET

Alle har en mening om pornografi

"Jeg skriver tekster om all den søpla vi omgås hele tiden," sier artisten Alexander Rosen til Haugesund Avis. "Alle har en sterk mening om pornografi. Etter min mening er porno den totale eksponering av noe som burde være bluferdig. Porno blottlegger det animalske i mennesket - ribbet for all følelse."

Kardemommeloven

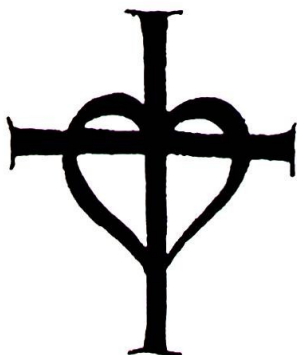
"Jeg har forsåvidt ikke noe imot Kardemommeloven," sier Nils-Petter Enstad, redaktør av bladet "Brorskap" (som utgis av Kristne Arbeideres Forbund) og nytiltrådt informasjonssekretær i Kristelig Folkeparti. "Kardemommeloven er grei så kort den rekker, men kristendom er det ikke."

være å gi slipp på mismot og framtidssangst for å kunne *tilbe* - og ikke bare *be til*. Å miste seg selv kan - i korte øyeblikk! - også bety å miste noen bekymringer, slik at det blir plass til undringen og beundringen...Selvforglemmelse er ikke bare et offer, det er en befrielse og en velsignelse.

Faster man lenge nok, forsvinner fett. Renselse og lidelse hører med til fastetidens og påskens budskap. Men det stopper ikke der. Vi, som mener vi har funnet svar på livets eksistensielle spørsmål gjennom Kristus, ser fram til en katarsis som overgår den aristoteliske. Underveis er en asketisk holdning til overdreven egen-omsorg ikke å forakte. Men for all del: Glem ikke lidenskapen!

Da kan vi si med Ignatius av Loyola:

"Herre, motta all min frihet, min erindring, min forstand og hele min vilje: alt hva jeg eier og har. Du har gitt meg det; til deg, Herre, gir jeg det tilbake. Alt er ditt, bruk det helt etter din vilje. Gi meg bare din kjærlighet og din nåde, det er nok for meg".

Europa-synoden - og hva så?

Ved avslutningen av bispesynoden før jul om ny-evangeliseringen av Europa (se St. Olav nr. 1-92 og 2-92), opplyste paven at han hadde bedt dem som hadde ledet synoden, om navneforslag til medlemmer av en fast komité som kunne sørge for at initiativer fra Den Hellige Stol, bispekonferansene og tilsvarende organer i de østlige kirker blir "kontinuerlig koordinert og ledet mot samme mål på beste og mest effektive måte". Blant dem som er utpekt til en slik komité er kardinal Lustiger av Paris, erkebiskop Vlk av Praha og erkebiskop Lehmann av Mainz. Rådet for den europeiske bispekonferanse (CCEE) er ikke blitt tildelt noen spesiell rolle innen denne "nye struktur" som paven har foreslått, og det til tross for den ekspertise og erfaring rådet representerer, ikke minst som samtalepartner med den Europa-omspennende organisasjonen KEK - Konferansen av europeiske kirker - som omfatter både protestantiske og ortodokse kirker. Flere biskoper spør seg nå om pavens initiativ innebærer at Vatikanet tenker å overta en del av det CCEE hittil har drevet med, noterer *The Tablet*.

CCEE ble opprettet i 1975 og har vært et forum for Europas biskoper. Rådet har allerede i en tid brukt både tid og krefter på emner som evangelisering av det nye Europa, som jo var synodens tema, men CCEE var ikke trukket inn i de direkte synodeforberedelser: En Vatikan-utnevnt komité stod for det arbeidsdokument som ble lagt til grunn for synodearbeidet. "Hadde det ikke vært naturlig å la CCEE stå for synodeforberedelsene slik Den latin-amerikanske bispekonferanse (CELAM) står for forberedelsene til San Domingo-møtet nå i 1992 og Rådet for den afrikanske bispekonfe-

ranse for forarbeidet til Afrika-synoden i 1993?" spør *The Tablet*. Mange av medlemmene i CCEE ser rådet som det naturlige organ for videreføringen av Europa-synodens diskusjoner og tanker - ikke minst siden rådet etter kommunismens fall virkelig kan representere hele det frie Europa. CCEE kunne bli et like viktig organ for Europa som CELAM har vært for Latin-Amerika. "Men kan hende er ikke Roma interessert i ha et slikt organ rett utenfor sin egen dør," undrer *The Tablet*.

Det hører også med til bildet at det var kardinal Ruini, pavens 'vikar' som biskop av Roma, og medlem av den *ad hoc*-komité som stod for synodens arbeidsdokument, som presederte under Europa-synoden og var en av innlederne. En rolle som kanskje burde ha tilfalt formannen i CCEE, kardinal Carlo Maria Martini SJ, erkebiskop av Milano? spør *St. Olav*. Eller burde ikke en slik sentral person i det minste fått noe mer enn den tilmålte taletid på 8 minutter pr. biskop, når flere spesielt inviterte deltakere og talere hadde langt mer tid til disposisjon for innlegg som - såvidt vi kan registrere - til dels smakte mer av personlige vitnesbyrd og forenkling slagord og synsmåter enn av bidrag til konstruktiv og fremtidsrettet dialog om et Europa i oppbrudd?

Det hører med at kardinal Martini brukte deler av sine 8 minutter til å plede for et mer kollegialt samarbeid mellom de europeiske biskoper. Og til det *collegium* hører også paven, biskopen av Roma, noterer *The Tablet*.

Behov for rituelle fortøyninger

"Kristendommen var gjennom mange århundrer en fortolker av liv og død for mennesker i Europa. Den knyttet våre liv til en metafysisk dimensjon som både tilferdsstilte vår himmellengsel og våre behov for rituelle fortøyninger," sier rektor Inge Eidsvåg ved Nansen-skolen til Aftenposten "Den verdsliggjøring som har pågått i et par århundrer, har etterlatt en befolkning fylt av religiøse lengsler, men uten et språk og ritualer til å gi uttrykk for disse lengslene."

En mester i mål

Anne-Lisa Amadou, tidligere dosent i fransk litteratur ved Universitetet i Oslo (St.Olavs lesere vil kjenne henne fra innsiktsfulle bokanmeldelser), er nå ferdig med oversettelsen av det siste av de i alt 12 bind i Marcel Prousts store romanserie "På sporet av den tapte tid", et arbeid som har strukket seg over hele 30 år.

I den anledning noterer Magne Skjæra-

sen i Aftenposten: "Anne-Lisa Amadou har en gang skrevet at 'det kan være ganske vanskelig å lese Proust'. Hva tror vi det er å oversette ham - eller rettere gjendikte ham? Fra et myldrende fransk - med parentetiske tilføyelser og innskudd og hugskott i stoff fra alle områder av fransk liv.

Gjendikte - det er det de gjør, de mange

10 Den russisk-ortodokse kirke: Oppbrudd og utfordringer

Hvilken rolle spiller den russisk-ortodokse kirke i det som inntil nylig var Sovjetunionen? Og hvordan takler den fortiden, den nye friheten og dagens økumeniske utfordringer? Nylig tok *Gerd Stricker* for seg disse spørsmålene i en lengre artikkel i *Herder Korrespondenz* (2-92); her følger noen hovedpunkter.

Kirken i det tidligere Sovjet er i dag anerkjent av staten, og ingen makt-haver kan i dag våge å gå imot kirken, noterer Stricker. Den har inn-tatt den plass i det offentlige liv som den hadde i det gamle Russland: Kirkelige festdager er på nytt blitt offentlige helligdager, og det er igjen på moten å gå i kirken. Og kirken har vært synlig og aktiv del-tager ved offentlige feiringer, som da Jeltsin ble innsatt som russisk president i juli i fjor og ved sørge-gudstjenesten for ofrene for kuppet i august. Tidligere kirkelig eiendom blir etterhvert gitt tilbake; en ikke alltid like lett prosess, for hvor skal man gjøre av de offentlige institu-sjoner som i årtier har holdt til i de tidligere kirker og klostre? I tillegg kommer at gamle kommunister og perestrojka-motstandere gjør sitt for å trekke saker i langdrag.

Religiøs renessanse?

"Moskva-patriarkatet tror håpefullt at en religiøs renessanse går over landet," skriver Stricker. "Men virkeligheten er adskillig mer prosaisk. Religion er ikke lenger tabu, men tvert om et tema man må ta opp om man vil være 'in' og gjøre seg gjeldende. Uansett hvem man

snakker med i Russland, så er de for religionsundervisning i skolen, ofte med begrunnelsen: 'Jeg er for, til tross for at jeg er ateist.' Man treffer sjelden folk i offentlig stilling som åpent erklærer seg som troende." Kirke, kultur og historie er mer diskusjonstemaer enn et trosanliggende, og selv om store skarer søker til kirke for dåp og bryllup, synes det langt på vei å dreie seg om formelle 'engangs-handlinger'. Men man setter sitt håp til ungdommen; det satses mye på presteutdanning og katekese. Diakoni og sosial innsats er nye områder der den ortodokse kirke såvidt begynner å komme i gang. "Her har f. eks. baptistene allerede gjort en selvoppgørende og beundringsverdige innsats, særlig på sykehusfronten", noterer Stricker.

Fortidens lange skygger

Den ortodokse kirkes stilling i Sovjetstaten var en innfløkt affære. Den ble både forfulgt og infiltrert, men hadde samtidig til en viss grad privilegier som en slags statskirke. I ikke-russiske områder hadde den til dels en særstilling, fikk bl.a. lettere adgang til å bygge kirker. Kirken ble brukt både til å understøtte

systemet og fremme russifiseringen. Den offisielle kirke forholdt seg stort sett taus til kommunismens forbrytelser. "Spørsmålet om hvordan den enkelte prest eller biskop forholdt seg til systemet, er i dag påtrengende fordi det angår kirkens troverdighet; samtidig er det vanskeligere å komme til bunns i," noterer Stricker. Kritikken mot f.eks. patriark Pitirim av Volokalamsk og patriark Filaret av Kiev for at de gikk regimets ærend, har vært og er fremdeles krass.

"Det er lite trolig at de ortodokse kirkeledere - i hvert fall med det første - vil komme med en slags anger- og botserklæring for at de, ved sin taushet overfor det umenneskelige sovjetsystemet, bidro til å holde det gående," noterer Stricker.

"Foreløpig er man mer opptatt av det martyrium og den lidelse som også er en del av kirkens historie under kommunismen enn av egne unnlattelssynder."

Den russisk-ortodokse kirke står overfor store utfordringer, bl.a. sterk pågang særlig fra forskjellige protestantiske grupperinger og fra ny-religiøse bevegelser i kjølvannet av religionsfriheten. Men den store utfordring er den håpløshet og det åndelige vakuum kommunismen har etterlatt. I hvert fall i de slaviske områder ser den russisk-ortodokse kirke seg som den nasjonale og kulturelle åndelige kraft som kan vise vei ut av krisen. Men, noterer Stricker, "mange ser det nasjonal-kulturelle og etiske aspekt, men uten å tro på Gud". På russisk område er kirken utvilsomt den eneste åndelige kraft som fremdeles teller.

begavede oversettere vi kan smykke oss med i samtidig litterært liv. Slike som Halldis Moren Vesaas, Åse-Marie Nesse - og Anne-Lisa Amadou, for å nevne noen av spinnensidens fremste (-) I et olympisk år er en mester gått i mål - etter en prestasjon det vil stå dyp respekt av så lenge noen bryr seg om kultur og åndsliv," skriver Skjæråsen.

Den største fellesnevneren

"Bibelen er ikke den minste fellesnevner, men den største i hele kristenheten," sier Gunleik Seierstad til bladet "Santalen".

Seierstad, som er Europa-leder i De Forente Bibelselskaper, karakteriserer seg selv som "en glad lutheraner, som legger

vekt på læregrunnlaget. Men arbeidet i misjonen har ført meg i nær kontakt med kristne fra svært mange kirkesamfunn. Jeg har lært meg å sette pris på både pinsevenner og ortodokse kristne. . . Vi står sammen om Bibelen, og uten Guds ord ville det heller ikke vært noen kirke i universell forstand."

Hva med økumenikken?

"Den russisk-ortodokse kirkes økumeniske forbindelser har endret seg kvalitativt i løpet av de siste årenes omskiftelser," skriver Stricker. "Inntil ganske nylig var denne kirkes økumenikk betinget av statlige retningslinjer. Medlemsskapet i Kirkenes Verdensråd var, når alt kommer til alt, en forlengelse av den sovjetiske utenrikspolitik: Det gjaldt å markedsføre denne politik (til dels også innenrikspolitikken,

f.eks. i spørsmål om religionsfrihet og menneskerettigheter) som human og fredorientert, og stemple kritiske vestlige røster som løgn."

Dialogen med de protestantiske kirker var kjennetegnet av en viss slagside. Fra evangelisk side overså man gjerne at, personlig sympati og aktelse til tross, så er protestantismen, sett med ortodokse øyne, ikke annet enn en heresi. Interessen for virkelige samtaler var heller liten fra russisk side; viktigst var kontak-

ten med Vesten.

Forholdet til den katolske kirke var av en annen kvalitet, mer kontroversielt og vanskelig, påpeker Stricker. I de senere år var det banet vei for relativt gode kontakter mellom Vatikanet og Moskva-patriarkatet. Denne utviklingen ble brutt da pave Johannes Paul II ikke var rede til å ofre Ukrainas gresk-katolske unierte for å bevare det gode forhold til de russisk-ortodokse. Da Roma stilte seg på de unierte side - om enn ikke med full styrke - førte det til et adskillig kjøligere klima mellom Vatikanet og den russiske kirke; fra midten av 60-årene har den unierte undergrunnskirke vist adskillig livskraft, som ikke har avtatt etter at den i 1989 igjen kunne opptrå i full offentlighet.

Den ortodokse kirke har notert seg pavens forsøk på å megle i den endeløse striden mellom patriarkatet og de unierte om tilbakeføring av kirkelig eiendom som ble gitt til de ortodokse da de unierte i 1946 ble tvangsinnlemmet i den ortodokse kirke. Men de har også notert seg at den katolske kirke ikke tok noen konstruktiv kontakt med patriarkatet før den opprettet en egen kirkestruktur i den sammenfallende Sovjetunionen - slik fremstiller i hvert fall et temmelig irritert Moskva-patriarkat saken. Roma tegner et annet bilde.

Med adskillig bitterhet ser de ortodokse at det ikke lenger er gamle polakker og tyskere som utgjør kjernen i de katolske menigheter i Russland, men unge russere, stort sett fra intelligentsiaen, som så misjonerer blant venner og bekjente. At patriarkatet reagerer såpass

I dag er den røde stjerne fjernet fra alle Kremles kirkekupler. Foto: KNA

Ei språkleg Sareptas krukke

"Anten me er truande eller vantruande står me alle like framfor følgjande faktum: Bibelen er ei språkleg Sareptas krukke som vatnar og overrislar vårt faglege srev med ord. Har du ikkje din bibelske barnelærdom inne, kjem du stendig til kort som språkbrukar, sa Sylfest Lomheim nylig i programmet "Språkrøret" i P1, radio.

Bibelen - en flerkulturell bok

Vi må være klar over vår situasjon: At tro og kultur er sterkt sammenvevd. Samtidig må vi huske at vårt trosdokument, Bibelen, er en flerkulturell bok. Den er sammensatt av elementer fra både orientalsk, afrikansk og europeisk kultur. Dette gir Bibelen en stor mulighet til å nå fram til mennesker i ulike kulturer, skriver Helge Kvanvig, høyskolelektor ved Diakonhjemmet, i bladet Prismet.

Vår form for meditasjon

"I situasjoner der andre lands foreldre finner det for godt å lære barna de store felterherrenes posisjoner under seierrike slag, tar vi ungene med ut og viser dem fjellet, trærne, fiskeklassene. . . "Det er en uttalelse - i Aftenposten - av forsker Tove Nedreid vi siterer fra: "Hvis det er absolutt nødvendig å utrope én bestanddel av den norske kulturen som vår form for meditasjon, må det bli det å være ute, å tusle rundt huset, å vandre i naturomgivelse."

12

allergisk på katolske aktiviteter (med bl.a. anklager om proselyttisme), henger til dels sammen med at katolisismen i den tidligere Sovjetunion mer fremstår som polsk enn romersk katolisisme. Den som kjenner det kompliserte og belastede forhold mellom polakker og russere, undrer seg ikke over den heftige reaksjonen fra ortodoks side på at en katolsk kirke med polsk aksent nå gjør seg mer gjeldende på ortodoks mark. Ser man bort fra biskopen av Novosibirsk, tyskeren Joseph Werth i Karaganda, er alle de katolske biskoper på tidligere sovjetisk område polakker, og nesten alle prestene, også de tyske, tilhører polske ordener.

Mellom den russisk-ortodokse kirke og andre kirkesamfunn er det foreløpig relativt liten kontakt. Kontakten til lutheranerne - hovedsakelig tyskere - er imidlertid god, mens pinsevenner, baptister etc. sies å søke proselytter blant de ortodokse - med de reaksjoner det medfører.

"Det ville være særdeles kjærkomment om den russisk-ortodokse kirke kunne bidra til en vesentlig bedring av den åndelig helsetilstand i det sterkt prøvede Russland," noterer Stricker avslutningsvis. "For den som reiser rundt i landet og forsøker å ta pulsen, melder det seg dog en del tvil om den vil make det. Sovjet-systemet har satt dype sår i kirken. Men kanskje kan det under man både i og utenfor Russlands grenser etterhvert ser som den eneste redning ut av uføret, likevel utgå fra den russisk-ortodokse kirke, vansker og svakheter til tross."

Abortsaken i Irland: Kirken satser på omsorg

En del presseoppslag, særlig i utlandet, i anledning saken om den irske 14-åringen som er blitt gravid etter voldtekt, har gitt det inntrykk at den katolske kirke ikke bryr seg om at mange irske kvinner søker utenlands for å få utført abort. Men det er ikke tilfelle, heter det i en pressemelding fra *Catholic Press and Information Office* i Dublin. Det vises til at den katolske kirke i Irland siden 1977 har brukt "store menneskelige og økonomiske ressurser på en hjelpeorganisasjon, CURA, for kvinner med uønskede svangerskap. Den tilbyr et vidt spekter av rådgivningstjenester og profesjonell hjelp og bistand til mor og barn både under og etter svangerskapet. Det finnes også støttegrupper for kvinner som har tatt abort. I 1991 hadde CURA 10.000 henvendelser, 1.000 flere enn året før.

Man regner med at over 4.000 irske kvinner årlig får utført abort utenlands.

Den irske dominikanerpater *Brian MacKevitt*, som har opprettet og leder en rådgivningstjeneste for kvinner som har vært gjennom

abort, sier, ifølge *The Irish Times*, at den beste hjelp den 14-årige piken på, er at hun får all den støtte man er i stand til å gi: "Med tilstrekkelig veiledning, støtte og hjelp kan hun kanskje klare å skille mellom voldtekten og barnet, kanskje kan hun til og med bli meget glad i det, bestemme seg for å beholde det i stedet for å adoptere det bort." Pater MacKevitt viser til at han i sine rådgivningsgrupper også har kvinner som har tatt abort etter voldtekt, og som "i ettertid angrer på det og sliter med skyldfølelse, selv etter årtier".

De irske biskoper har foreløpig ikke uttalt seg om denne spesielle saken. "Det er ikke vanlig at biskopene uttaler seg om saker som er oppe for retten," sier *Jim Cantwell*, lederen for det katolske pressekontoret i Dublin, til St.Olav. "Når de juridiske spørsmål ved denne saken er avklart, og sjelekvalen hos de berørte parter er blitt mindre akutt, er det godt tenkelig at biskopene finner det på sin plass med en kommentar til de spørsmål som nå er blitt stillet."

Om "Mennesker og bioteknologi"

13

I fjor ble utredningen "*Mennesker og bioteknologi*" (NOU 1991:6) sendt ut til høring, en utredning som skal danne grunnlag for en stortingsmelding om de etiske og juridiske veivalg den rivende utviklingen innen bio- og genteknologien stiller oss overfor. Blant høringsinstansene er *Norges Katolske Kvinneforbund*, som stiller utfordrende spørsmål, særlig når det gjelder reproduksjonsteknologi, forskning på ubefruktede egg og fostre og fosterdiagnostikk.

FØRST LITT HISTORIKK

Utvalget som står bak utredningen, ble oppnevnt ved kongelig resolusjon i 1988 med det oppdrag "å utrede retningslinjer for bio- og genteknologisk forskning og utvikling i tilknytning til mennesker". Bakgrunnen var at Stortinget i forbindelse med behandling av lov om kunstig befruktning i juni 1987 bad om en stortingsmelding om bioteknologi og genteknologi. "Stortinget ønsket både et opplegg til etisk debatt om retningslinjer og forslag til lovgivning. Etikuttvalgets utredning skal danne grunnlaget for den melding som Stortinget ønsker," leser vi i utredningens innledende avsnitt.

Etikuttvalget, som har bestått av Julie Skjæråsen, Helen Bjørnøy, Sturla Eik-Nes, Peter Hjort, Amund Hylland, Trond P. Larsen, Ingse Stabel og Kari Vigeland, har både diskutert etiske prinsipper, verdier og normer og tatt for seg et bredt register av konkrete spørsmål og

utfordringer: Masseundersøkelser for å avdekke genetiske sykdommer, et bredt spekter av spørsmål knyttet til reproduksjonsteknologien, fra befruktning utenfor livmoren (IVF-behandling, *in vitro* fertilisering) til eggdonasjon, og åpning for senaborter ved påvisning av Downs syndrom etc. Noen av disse emnene har vært gjenstand for adskillig diskusjon. Nylig tok et Antenne 10-program for seg fosterdiagnostikken og tendensen til å 'luke bort' funksjonshemmede fostre, med særlig fokusering på Downs syndrom (mongolisme).

Medlemmene av Etikuttvalget har langt fra vært enige på alle punkter. Men det er enstemmighet når det gjelder spørsmålet om forskning på befruktede egg: Forbudet mot slik forskning bør opprettholdes. Forbudet ble lovfestet i 1987, og Norge var det første land i verden som forbød slik forskning. Ellers inneholder utredningen "dissenser på en rekke

punkter hvor det etter utvalgets mening ikke vil være mulig å finne 'riktig svar', men hvor holdningen vil være knyttet til det enkelte utvalgsmedlems personlige syn," som det heter innledningsvis.

NKKFs UTTALELSE

Hva sier så NKKF, som også tidligere har nedlagt adskillig arbeid i forbindelse med høringer om viktige etiske spørsmål? Vi lar høringsnotatet tale for seg selv:

1. Bakgrunnen for Etikuttvalgets arbeid

I en uttalelse om problemnotat fra en interdepartemental arbeidsgruppe om "Hvilke lovgivningsmessige tiltak som bør finne sted vedrørende kunstig befruktning", som NKKF sendte gjennom Norske Kvinners Nasjonalråd i 1985, påpekte vi følgende:

"Problemnotatet inneholder visse etiske refleksjoner som bl.a. tar utgangspunkt i NAVF's utredning om etiske retningslinjer ved kunstig befruktning (AID) og in vitro fertilisering (IVF). Dette gir inntrykk av at de verdisympunkter som arbeidsgruppen gjengir, er forankret i etiske grunnnormer, mens det i virkeligheten tilsløres at en står overfor uløste moralske konfliktspørsmål. Arbeidsgruppen har vel heller ikke vært sammensatt med henblikk på å utrede disse spørsmålene.

Listen over høringsinstanser tyder heller ikke på at det er lagt særlig vekt på å innhente supplerende refleksjoner omkring

Bistandspolitikken trenger ny overskrift!

"Husk hvilken oppmerksomhet det ble omkring et eneste SAS-fly som måtte nødlande på Arlanda," sa generalsekretær Jan A. Erichsen i Kirkens Nødhjelp ved en debatt omkring temaet norsk bistand og bistandspolitik. Umiddelbart før denne påminnelsen hadde han minnet sine tilhørere om at det hvert år dør 40 millioner mennesker av sult. Hvorpå generalsekretæren bragte følgende omregning:

Det svarer til at 300 jumbojetfly skulle kræsje hver dag uten overlevende. Og halvparten av ofrene er barn."

Omregningen skal ha satt et støkk i forsamlingen (som blant annet tallet både bistandsminister og NORAD-direktør). "Vi må få en helt ny 'overskrift' over norsk bistandspolitik for at den skal bli effektiv," sa generalsekretæren på debattmøtet., som fant sted på Diakonhjemmet i Oslo.

VÅRT LAND

Om nordmenn og om "verdien av verdier"

Det gjentas nå gang på gang at store deler av det norske folk er blitt mer opptatt av verdienes betydning, sier Olav Skjevesland, redaktør av Luthersk Kirketidende. Han understreker at dette både er riktig og viktig, men at mange "forløpig beveger seg i et nokså tåkelagt verdiuni-

14

de grunnleggende etiske problemstillinger som denne saken reiser. Vi er imidlertid kjent med at Den norske kirkes biskoper er bedt om uttalelse gjennom Kirke- og undervisningsdepartementet, og vi håper at de etiske vurderinger vil få en bredere plass i forarbeidene til eventuelle lovbestemmelser."

NKKF hilser derfor Stortingets ønske om etisk debatt om retningslinjer og forslag til lovgivning om bioteknologi og genteknologi og den påfølgende oppnevning av Etikktutvalget velkommen.

2. Reproduksjonsteknologi

Kunstig befruktning

I den ovennevnte uttalelse av 1985 om lovregulering av kunstig befruktning, uttalte NKKF:

"Vår mening er at i denne sammenheng er det hensynet til barnet og barnets rettigheter som må være det grunnleggende prinsipp for vurdering av hvor langt kunstig inseminasjon skal tillates og for eventuelle lovbestemmelser på området. Som en konsekvens av dette standpunktet og i samsvar med Den katolske kirkes holdning, kan vi for vårt vedkommende bare gi tilslutning til at kunstig befruktning kan skje innenfor et gyldig ekteskap med ektemannen som donor. Pga. vårt prinsipielle standpunkt tar vi også avstand fra anvendelse av kunstig befruktning ved donor som ikke er kvinnens ektemann".

Dette standpunktet fastholder vi i

dag i forhold til utvalgets uttalelser om IVF.

Når det gjelder prioritering av ressurser til IVF, kan vi også i dag vise til vår uttalelse fra 1985:

"Vi er enige at i ingen skal ha noe rettskrav på å få kunstig befruktning utført. Vi vil understreke at det ikke er noen grunn til å se på barnløshet som en sykkelig tilstand som må avhjelpes på denne måten. Verdens behov for reproduksjon tilsier ikke at det er nødvendig for ethvert individ å sette barn til verden. Det er pekt på problemene med prioriteringen av helsevesenets ressurser. Uten å ta standpunkt til ønskeligheten av å prioritere andre helseformål enn reproduksjonssektoren, vil vi peke på det ønskelige i å bruke flere ressurser på å utrede årsakene til og, om mulig, avhjelpe barnløshet som alternativ til inseminasjonsbehandling. Andre alternativer er f.eks. rådgivning og støtte til det enkelte barnløse par. Videre kan det arbeides med samfunnets holdninger til barn og til barnløshet".

Overtallige befruktete egg

Ut fra Den katolske kirkes syn på livets begynnelse er ethvert befruktet egg et allerede skapt menneske. Vi kan derfor ikke akseptere metoder som innebærer ødeleggelse av befruktete egg.

Frysing av befruktete egg

Frysing av befruktete egg i den hensikt å oppnå ny graviditet er etter vår mening ikke akseptabelt.

En slik praksis åpner i for stor grad for manipulering med menneskelivet

Donasjon av egg

Som tidligere anført mener vi at hensynet til barnet og barnets rettigheter må være det grunnleggende prinsipp ved vurdering av hvor langt reproduksjonsteknologi ved barnløshet skal tillates. Eggdonasjon vil, som utvalgets medlemmer Bjørnøy, Hylland, Stabel og Vigeland uttaler, "være et brudd med svangerskapets helhet og ukrenkelighet, med barns rettigheter og med sosiale og kuturelle tradisjoner." Vi er helt enig i disse anførselene og går mot eggdonasjon.

Med hensyn til spørsmålet om donoranonymitet ved eggdonasjon og sæddonasjon, minner vi om at vi i 1985 uttalte at hensynet til barnets muligheter til å kjenne sitt eget opphav ikke tillater en anonym donor.

Selektiv fosterreduksjon

Den katolske kirkes syn på abort er vel kjent. I tråd med dette må vi ubetinget gå imot selektiv fosterreduksjon.

Forskning på befruktete egg og fostre

NKKF er enige med utvalget i at forskning på befruktete egg fortsatt må være forbudt. Som nevnt anser Den katolske kirke et befruktet egg som menneskelig liv som ikke må brukes i forskningsøyemed. Forskning på fostre for de forskjellige formål som er nevnt i utredningen, finner vi også etisk uakseptabelt.

I det hele tatt tar vi avstand fra

vers: 'Jeg tror på verdien av verdier' - slik kan vi formulere Ola Nordmanns siste trosbekjennelse.

Og så noen ord fra NOAS-leder Anette Thommesen, sakset fra Aftenposten: "Nordmenn foretrekker en god gammel-dags neger, tross alt, fremfor en arabisk muslim."

Naturlig utvikling

"På enkelte områder har utviklingen gått senere enn på andre, men nå viser det seg altså at vi fikk de første kvinnelige postranere før den første kvinnelige biskop ble utnevnt." Det er Vårt Lands velkjente ravnere Hugin og Munin som funderer over utviklingstendenser i vår tid.

De viser til at en kvinnelig kriminolog har uttalt at man nå venter seg flere kvinner i bransjen. Hugin og Munin regner derfor med et "kommende krav om kvotering på basis av regelen om at intet kjønn må stå for mindre enn 40 % av landets post- og bankran."

alle former for eksperimentering med det skapte liv, selv om hensikten med slik eksperimentell forskning er å øke kunnskaper og muligheter for å behandle sykdommer og hjelpe medmennesker.

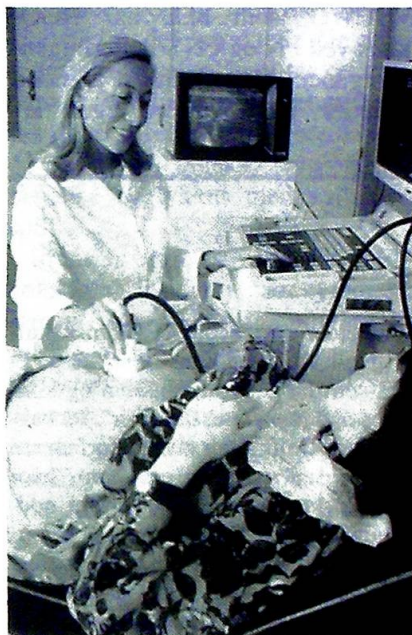
Mulighetene for utglidning mht. hva menneskefostre kan bli brukt til, gjør det nødvendig å sette strenge, for ikke å si absolutte grenser for slik praksis.

Fosterdiagnostikk

Her vil vi sitere en uttalelse om prenatal diagnostikk som ble vedtatt av NKKF's landsmøte i 1982 og sendt til bl.a. Regjeringen:

"Under interpellasjonsdebatt i Stortinget 26.02.82 uttalte sosialministeren bl.a. at "foreldrenes ønske om friske og normale barn må respekteres som grunnlag for genetisk veiledning og prenatal diagnostikk". Dette kan tolkes dithen at sosialministeren vurderer retten til et liv som underordnet foreldrenes ønske om "vellykkede" barn. Vi ser med sterk uro på denne utviklingen, og er redd den betyr vi er på vei mot et samfunn der man ikke ønsker at barn med funksjonshemninger skal bli født. Man vil kunne komme dithen at kvinner blir utsatt for press for å ta abort når prøvene viser at barnet vil kunne få en funksjonshemming - og det gjør ikke problemet mindre at slike prøver først kan foretas på et sent stadium i svangerskapet (16.-18. uke).

Dette er svært alvorlige spørsmål, og de dreier seg om vern av liv og om vår holdning

NKKF advarer mot at fosterdiagnostikken misbrukes til å luke ut fostre med funksjonshemming.

Foto: L'ARM

til funksjonshemmede og deres verdi som mennesker. Vi kan ikke ignorere at en slik holdning til ufødte barn som vil kunne få et handicap, også vil influere på vår holdning til de funksjonshemmede som allerede finnes i vårt samfunn.

I stadig videre kretser blir det slått til lyd for en ny måte å vurdere menneskeverdet på - man skal ikke sette barn til verden som ikke er på det nærmeste garantert å bli friske, sunne og få en lykkelig tilværelse. Barn som kan bli handicappet, eller blir født inn i en familie som ikke

er overbevist om at de kan ta godt vare på det, bør "slippe å bli født" ved abort, hevdes det. Fra utlandet har vi til og med sett eksempel på at man fra seriøst hold har forsvart anvendelse av eutanasi overfor nyfødte med sterk funksjonshemming.

NKKF er dypt bekymret over den holdningsendring som synes å være i ferd med å skje i vårt samfunn, og særlig er vi urolige over at våre myndigheter later til å veie individets liv opp mot andre hensyn. Vi vil derfor på det sterkeste presisere samfunnets ansvar for at menneskerettighetene blir bevart - det ufødte barns situasjon medregnet. Vi ber således Regjeringen og Stortinget arbeide for at disse spørsmålene blir grundig gjennomarbeidet ut fra et kristent og etisk syn på individet og dets rett til liv".

Siden denne uttalelsen fra 1982, som for vårt vedkommende har minst like stor gyldighet i dag, er bl.a. HVPU-reformen gjennomført i det norske samfunn. Man kan stille spørsmål om sammenhengen mellom det menneskesyn denne reformen bygger på og synet på/holdningene til f.eks. mennesker med Downs syndrom som framgår i NOU 1991:6. Uttrykk som "umenneskelig byrde" og "trusel" blir brukt for å beskrive hva et utviklingshemmet barn kan bety i en familie. Hvis dette er uttrykk for en gjengs holdning til psykisk utviklingshemmede, hvordan blir det da med HVPU-reformens troverdighet?

Fra abortdebatten

"Mange foreldre blir konfrontert med opplysninger de ikke er etisk forberedt på å møte," fastslår Vårt Land. Som blant annet skriver at "når samfunnet sier at Downs syndrom automatisk er gyldig grunn til provosert abort eller for kunstig fødsel med døden til følge, da har fellesskapet foretatt et meget alvorlig verdivalg. Og vi forstår godt at de funksjonshemmedes organisasjoner reagerer skarpt. Det nytter ikke å snakke seg bort fra den

stemplingen som dermed objektivt skjer av mennesker med kromosomavvik.

Det hjelper ikke å si at samfunnet vil respektere og støtte de funksjonshemmede som blir født, når det i praksis viser seg å være en ensom og tung oppgave å beholde et mongoloid barn. Og lettere blir det ikke når man hører at leger føler at det er en samfunnsplikt å oppmuntre til abort fordi slike barn er så kostbare for fellesskapet. Det er nesten ikke til å tro."

Pizzamagnat bygger katedral
En ny katedral skal bygges i Nicaraguas hovedstad Managua. Det er magnaten Thomas Monaghan, som eier den amerikanske pizzakjeden Domino Pizza, som har lovet å bygge en ny basilika før 550-årsmarkeringen av Columbus' landgang på det amerikanske kontinent, melder Catholic Herald. Han har 50 år på seg: I år er det som kjent, 500 år siden Columbus oppdaget Amerika

16

Til slutt vil vi gjøre oppmerksom på at NKKF på internasjonal basis er medlem av Verdensunionen av katolske kvinneorganisasjoner,

WUCWO, som bl.a. har NGO-status ved FN og FN's underliggende organer. Allerede for 8 år siden opprettet WUCWO en egen ar-

beidsgruppe, knyttet til styret, for å arbeide med bio-etiske spørsmål. ●

Om mentalitet og tenkesett i Midt-Østen

Det er alltid spennende å ta for seg et nytt nr. av *Dyade*, meditasjonsbevegelsen Acems velredigerte 'tidsskrift for kultur, filosofi, psykologi og samfunn'. Bladet går nå i sin 23. årgang og har en rekke innsiktsfulle temahefter på sin våkne samvittighet. Det ferskeste nummer (nr.1-92) er ingen unntagelse fra regelen: Under tittelen "Den arabiske tragedie" har man samlet et knippe fagfolk som ut fra forskjellige vinkler søker å kaste lys over mentalitet og holdninger i det urolige hjørne av verden Midt-Østen utgjør. Man søker bakenfor politikken for å finne svar på høyaktuelle spørsmål: Hvilke mellommenneskelige relasjoner preger det arabiske samfunn? Hvorfor vinner ikke demokratiet fotfeste? Hva kan grunnen være til at den arabiske kultur, som i middelalderen sto høyt over Europa i vitenskap og tenkning, etterhvert havnet helt i bakleksen? "For de stolte arabere, som har fordums storhet som en del av bevisstheten, har det vært en ydmykelse av dimensjoner å se seg forbigått og til dels underkuet av den kristne verden," noteres det på lederplass.

Tidligere kulturminister *Lars Roar Langslet* skriver om "Det Bagdad som engang var", om den unike blomstring i arabisk kultur og vitenskap i mid-

delalderen, om "dengang islamsk kultur intellektuelt og kunstnerisk lå på et nivå som får Saddam Hussein og konsorter til å minne om barbarer". På bakgrunn av Golfkrigen ønsker forfatteren å minne seg selv - og oss - om "hvor grunnfalskt det er å tro at islam nødvendigvis slår ut i intoleranse og primitivt barbari". Også *A. I. Sabra*, professor i vitenskapsteori ved Harvard-universitetet, tar for seg tidligere tiders lysende vitenskapelige innsats, bl.a. arabernes skapende formidling av gresk kultur, "den intellektuelle gjæring", bibliotekene og andre vitenskapelige institusjoner. Også han stiller spørsmålet om "hvorfor arbeidet etter den imponerende blomstring i de tidlige århundrer, stagnerte og til sist sluttet å utvikle seg?"

Professor *Jan Brøgger* ser på "Den arabiske kulturs utviklingsproblemer" gjennom sosialantropologens briller og fokuserer på de sosiale forutsetninger for at "den arabiske verden til tross for mange fremragende forutsetninger aldri utviklet en moderne form for industrialisme på selvstendig grunnlag"; stikkord her er bl.a. det manglende skille i arabisk tenkemåte mellom "den familistiske og den offentlige sfære", et klanorientert sosialt nettverk som hindrer individualitet. Han kommer også inn på fundamentalismen og "den fordømmende strenghet", og noterer at "det er ingen overdrivelse å hevde at i islamsk kultur har teologen dominert på filosofens bekostning".

Leder for Aftenpostens utenriksavdeling, *Per A. Christiansen*, noterer i artikkelen "Drømmen om arabisk samling" bl.a. at utviklingen har befestet de temmelig tilfeldige statsgrenser europeerne i sin tid trakk opp i dette kjerneområdet der to tredjedeler av verdens olje befinner seg, og at "panarabismen - den ideologien som foreskriver samling av arabere i en felles stat - ikke lenger er noen politisk realitet". For å oppnå stabilitet i området, trengs demokratisering, økonomisk utvikling og regionale sikkerhetsavtaler, og det er behov for en panarabisme på et slikt plan, "men det er heller tvilsomt om den vil få lov til å spille en slik rolle innen overskuelig fremtid. Til det skapte trolig Kuwait-krigen for dype sår, for stor mistillit", noterer Christiansen.

En artikkel av Ole Nygaard om nordmenns møte med araberverdenen i forretningsammenheng er opplysende og nyttig også for menigmann.

Det er påtrengende viktig for oss å forstå mer av menneskene i dette området, noterer *Dyade* på lederplass i dette nummeret - et nummer som så absolutt er til å få forstand av. "Den arabiske tragedie" samt andre tidligere numre i det rikholdige "Dyade-biblioteket" - blant annet et velbalansert og informativt nummer om paven og den katolske kirke, utgitt i anledning pavebesøket (nr.5-6/1989) - kan bestilles hos DYADE, Postboks 2559 Solli, 0202 Oslo.

Den hellige, blasfemiske polskheten?

Stedet er Warszawa før verdenskrigen la byen i grus. Nærmere bestemt april 1943, og Broniek Blutmann, "forhenværende jødisk fordanser i førkrigstidens danselokaler", nå politispion og jødeangiver, venter utenfor et hus i Kruczagaten. Han har sin faste kontingent å fylle:

Broniek Blutmann sa: - Nei, hva skuer ikke mine øyne? Vår kjære fru Seidenman, elegant som alltid, hå, hå!

- Jeg heter ikke Seidenman. Mitt navn er Gostomska, min mann var artillerioffiser og falt i krigen.

- Vi er alle falt i den krigen, repliserte Blutman. - Kom nå, min kjære, og la oss gå.

- De kan ikke bevise noe som helst.

- Å, overlat De bare bevisførselen til meg!

- Tror De virkelig de vil fatte tiltro til en hvilken som helst jødegutt når en offisersenke bestemt sier det motsatte. . .

- Gjør Dem nå ikke latterlig, min kjære fru Seidenman. Nå går vi!

Han tok henne under armen. Ømt og mildt. Han hadde vært en dyktig fordanser.

Slik begynner historien om den skjønne Irma Seidenman, blond og blåøyet ung jødisk enke etter en kjent røntgenolog, men med ny identitet i nazistenes Warszawa: Hun er offisersenken Maria Magdalena Gostomska. Trygg på at hennes utseende og nye navn skal redde henne, er hun oppslukt av å redigere og ajourføre sin manns etterlatte vitenskapelige arbeider. Men hun innhentes, en liten detalj avslø-

rer hennes bedrag, men hun løslates likevel fra det beryktede Gestapofengslet i Szuch-alléen, takket være venner med til dels tvilsomme, men for dette tilfelle riktige kontakter - og en tysk polakk som tar en råsjanse og lykkes med sitt falskspill.

Irmas historie er den røde tråd i polakken Andrzej Szczypiorskis roman med den gammelmodig snirklede tittel *Begynnelsen eller historien om den skjønne fru Seidenman*. Men tittelen er også det eneste gammelmodige ved denne boken, som utkom på polsk i Frankrike i 1986, etter det politiske tøvær også i forfatterens hjemland, og som har ligget på norske bokhandlerdisker siden høsten 1990. Det er en roman med høy temperatur, nesten uforskammet velopplagt - krigens dystre omgivelser til tross; den er drivende godt skrevet og uhyre aktuell i et Europa der antisemittisme og fremmedhat langt fra er døde, og der man ikke riktig vet hvordan man skal hankses med den nye friheten.

Rundt den vakre fru Irma og direkte og indirekte knyttet til hennes historie - som langt fra er bokens hovedanliggende - er det et mylder av personer, brikker i det spill som fører til løslatelsen, men også personer som er med på å tegne et bredt bilde av Warszawa før undergangen, mennesker som - for å si det med Broniek Blutmann - i forskjellig grad er "falt i krigen", er blitt ofre for på den ene eller den annen måte.

Anekdotisk lappeteppe

Vi møter krigen som en katalysator

der menneskets gode og dårlige egenskaper utskilles; der grumset kommer frem, men også det edle. Mennesket som både offer og bød-del; med "både helgen og djevel i seg", som Szczypiorski uttrykte det i et intervju for en tid siden.

Her er den rettskafne dommer Romnicki, som "eier en skatt ingen kan ta fra ham", nemlig "erindringen", og det å eie erindringen, sier forfatteren Szczypiorski, er, både under nazistene og deres slektninger og arvtagere kommunistene, det samme som å eie sannheten; her er den lille nasjonalt sinnede skredder Kujawski, som krigens luner gjør til velhavende kunstoppkjøper; den knapt 19-årige offiserssønnen Pavel K. som på avstand tilber sin tidligere nabo, den vakre fru Irma, men som kysser sin Monika; Pawels venn Henio Fichtelbaum, jødegutten med mørke krøller og lunefulle lepper, høybegavet advokatsønn som har flyktet fra ghettoen og holder seg skjult i de ariske deler av byen, en ung mann med nazistenes kollektive dødsdom over jødene hengende over seg; med et fjernt minne om en from jødisk bestefar, og med "et krevende forhold til Gud, liksom alle som ikke tror så altfor mye på ham". I en bisetning rommes desperasjonen bak ghetto-murene: Henios mor ble "gjens-tand for hele leiegårdens misunnelse" da det ble henne forunt "å dø i sin seng".

Her er nonnen Weronika, en from kvinne "med store føtter plantet på jorden", hun redder små jødiske liv og, som hun tror, deres sjel ved å lære dem Fader Vår og innprente dem et polsk-polsk navn og en

“Nå føler jeg meg beklemt.”

“I 30 år har jeg oppdratt barn til sosialisme,” sier førskolelærer Barbel Dobke, bosatt i det tidligere DDR, i et intervju i Arbeiderbladet. Nå har hun vært på kurs i Vest-Berlin for å lære om igjen hvordan barn skal behandles. “Før var jeg stolt,” forteller hun, “når jeg møtte igjen ‘mine’ barn og så hva det var blitt av dem. I dag føler jeg meg beklemt ved tanken på hva

jeg har vært med på å lære dem. Nå skal barna lære å utvikle uavhengighet og sin egen skaperkraft. . .

Før hadde vi alltid et sterkt press ovenfra. Det var i detalj fastlagt hva barna skulle lære, og de skulle oppdras til å innordne seg i det kommunistiske systemet. Nå er ikke alt så hektisk. Barna får tid til å utforske seg selv, og det er positivt” Hun vil likevel ikke ukritisk godta alt det

nye: “Før var det de svakeste som skulle støttes spesielt. Nå er det de sterkeste som skal hjelpes fram, og som har krav på størst oppmerksomhet. Det synes jeg er galt.”

Som så mange i det tidligere DDR har hun måttet ta et oppgjør med det hun tidligere trodde på- “Vi var godtroende,” sukker hun med en lett hoderysten.

katolsk fortid. Og her er Obersturmführer Stuckler som, når en anelse samvittighet streifer ham, trøster sin veldresserte nazisjel med at drap og vold “har hendt før”, og at “slik har det alltid vært”, at noen hersker og andre var slaver, og hvorfor skal ikke han, møllersønnen fra Thüringen, som før krigen “var blitt utnyttet av velstående jødiske grossister”, nå svinge pissen over dem? Og her er den 33 år gamle Wiktor Suchowiak som “på den tid det her er tale om langsomt var i ferd med å gå i hundene” fordi han har valgt “yrkesbandittens karriere”, en karriere som i de totalitære systemers epoke er en “beklagelig anakronisme”, for “de totalitære systemer bedriver jo selv bandittvirksomhet med rettens majestet (-) fraraner mennesket dets ære, frihet og eiendom, ja, endog deres liv”.

Og her er dr. Adam Korda, bondegutten som ble klassisk filolog, som livnærer seg ved strølever og går sine intetanende turer i det okkuperte Warszawa i selskap med Seneca og Lukian; en spinkel skikkelse som står i kontrast til hans kraftig utmeislede ansiktstrekk - “det var som Gud hadde arbeidet utålmodig og i vrede da han formet dette ansiktet”. En einstøing i vide, ankelgrå eplenickers og uklanderlig blankpussede snørestøvler - og med et rent hjerte.

Alle har de sin plass i historien om fru Seidenman, men de har også hver sin egen historie som forfatteren generøst bretter ut. “Jeg er ingen kreativ forfatter, jeg kan bare skrive om det jeg ser,” sa Andrzej Szczypiorski da han i 1990 ble tildelt ‘Tyske katolikkens kulturpris’

Fra ghettoaen i Warszawa. Foto: Joe F. Heydecker.

nettopp for romanen *Begynnelsen*. Og Szczypiorski, som var 16 år gammel da tyskerne overfalt hans fedreland, har sett sine mennesker og kjenner sitt Warszawa; han er lommekjent med detaljene og de lange linjer i sin hjemby og sitt lands historie - tegner den i lange tonende kadenser av noen setninger og i aforistisk knapphet; tegner med innsikt og stolthet, vemod og kjærlighet, poesi og ironi - både den beske og den smilende. Årtier med svart humor har skjerpet oppfattel-

sesevne og uttrykk: Szczypiorski kjenner og gjenkjenner sine personer, skuer og gjennomskuer, kjenner lusa på gangen. Han opptrer, der det trengs, uanstrengt og lekende, som den allvitende forfatter som vet hvordan det går med hver enkelt av aktørene også etter det korte døgn det tar å få fru Seidenman ut av Gestapos klør; fru Seidenmans historie er bare begynnelsen, et nødvendig påskudd for å fortelle noe annet og mer.

Noen overlever krigen, fører

Sterkere bånd mellom Sudan og Iran
 Kritikerne av regimet i Sudan er bekymret
 over de stadig bedre forbindelsene mellom
 Khartoum og Teheran. Fra ulike hold hev-
 des det at Iran i den siste tiden har sendt
 mellom 1.000 og 2.000 soldater fra revolu-
 sjonsgarden for å trene opp militære trop-
 per og sikkerhetspersonell i Sudan. Dette
 kommer i kjølvannet av den reduserte
 iranske tilstedeværelsen i Libanon og da
 særlig i Beeka-dalen.

Regjeringen i Iran har allerede forsynt

Sudans militærdiktator med militært utstyr
 til en verdi av minst 17 millioner dollars.
 System-kritikerne i Sudan frykter konse-
 kvensene av dette i en tid hvor sudanske
 motstandsbevegelser i sør, SPLA, er mer
 splittet enn noen gang tidligere. En militær
 opprustning av den islamske makteliten vil
 neppe øke forhandlingslysten med det
 kristne mindretallet i sør.

Men den iranske gesten til general
 Omar Hassan Ahmad Bashir skaper også
 bekymring i andre moderate arabiske og

afrikanske regjeringer. Også i vest ser man
 med en viss bekymring på det som skjer:
 På kort tid er det satt opp et dusin tren-
 ningsleirer hvor islamske fundamentalister
 fra Algerie, Tunis, Egypt og fra Golfen får
 opplæring. Men regjeringene i Egypt,
 Tunis og Saudi Arabia anklager Sudan for
 å hjelpe fundamentalistiske terrorister i
 deres virksomhet, kan utviklingen etter
 noen tid føre til større ustabilitet i et områ-
 de som selv etter Husseins håpløse krig, er
 en av verdens kruttønner. NØP

romanens mange små historier
 videre. Og fører historien videre -
 den med stor H - som alle disse
 enkeltskjebner, dette anekdotiske
 lappeteppet av historier som griper
 inn i hverandre er en del av:
 Historien om det Polen som var
 ugjenkallelig forbi da Warszawa
 var en ruinhaug og størsteparten av
 landets jøder var utryddet - både
 med og mot polakkers vilje og
 vitende. Og det er historien om det
 nye kommunistiske Polen som i
 mangt ble en langtrukken og grå
 videreføring av nazistenes totalitære
 styre, også når det gjaldt forholdet
 til jødene. Romanens tittel er
 mer enn dobbeltbunnet: I 1968
 foretok kommunistpartiet en
 opprenskning blant gjenværende
 jøder - i romanen rammer den Irma
 Seidenman.

Lag på lag

Begynnelsen er en bok med mange
 lag. Det er en kjærlighetserklæring,
 blandet med melankoli, til det for-
 svunne Polen: "På disse mølleste-
 ner ved Wislas bredder malte Gud
 det polske mel for Polens hungren-
 de, Mose og Kristi manna, for alle
 denne jords martyrer og kjeltringer,
 helgener og slammer"; "her og intet
 annet sted var det at svinnsottige
 jøder, frihetsbegeistrede russiske
 offiserer og lenkede polakker på vei
 til forvisningen i fellesskap hadde
 konspirert mot tyranniet";

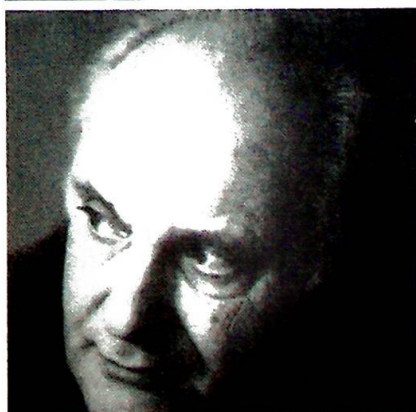
Men romanen er også et oppgjør -
 ironisk og humoristisk - med
 "myten om de enestående polakker,
 om polakkenes lidelser som alltid
 var rene, rettferdige og edle"; et
 oppgjør med "den hellige, blasfe-
 miske polskhet som våget å kalle

Polen for Nasjonenes Kristus". Og
 et oppgjør med polakkenes uopp-
 gjorte forhold til jødene: Under
 realsosialismens grå himmel var
 polakkene "opptatt med sine egne
 anliggender og med sitt daglige liv,
 og var seg ikke bevisst det tap de
 hadde lidt, for uten jødene var de
 ikke lenger polakker som de en-
 gang hadde vært, og som de burde
 bli for alltid." Dagens Polen er, som
 det ironisk er blitt sagt, et land med
 mer anti-semittisme enn det er
 jøder til!

Boken er også et oppgjør med
 totalitære frelsesideologier av ulik
 art, men med det felles at de "fratar
 oss retten til å gjøre innvendinger",
 som dommer Romnicki uttrykker
 det. Og romanen er, indirekte, et
 innlegg i debatten som har vart
 siden 1945 om kollektiv skyld og
 om det enestående ved Nazi-Tysk-
 lands grusomhet. Szczypiorskis
 svar synes klart: Skyld og ansvar er
 alltid knyttet til enkeltmenneskers
 handlinger. Både nasjoner og
 enkeltmennesker må tegnes med
 alle avskygninger av sort og hvitt.

Og det at noen "slår ihjel på den
 mest effektive måte" mens andre
 bedriver umenneskelighet med mer
 finesse, betyr ikke at det dreier seg
 om vesensforskjellige ting. Ingen
 har enerett på ondskapen og uret-
 ten: "For i Vietnam falt folk som
 fluer under påvirkning av en gass
 som i sin fullkommenhet langt
 overtraff Cyklon B, den gass som
 ble brukt i de tyske konsentra-
 sjonsleirers gasskamre, i Indonesia
 ble elvene bokstavelig talt blodrøde
 av menneskeblod, i Biafra tørket
 menneskene i den grad inn at likene
 i Nalewi-gaten under okupasjons-
 tiden måtte fortone seg som krop-
 pene til storetere i sammenligning, i
 Kambodsja ble menneskekranier
 stablet opp i hauger som raget høy-
 ere enn krematorier og gasskamre."

Szczypiorski er allerede på mar-
 kedet her hjemme med nok en kriti-
 kerrost roman, *Messe for byen
 Arras*, men få med Dem *Begynnel-
 sen* først - om De ikke allerede har
 gjort det. Europa trenger forfattere
 med et blikk og et språk som
 Szczypiorskis. UKJ

Andrzej Szczypiorski - en av Polens
 ledende forfattere.

"Litteraturen reddet meg fra å
 hate tyskerne. Sommeren 1941,
 jeg var 17 år, begynte jeg for
 alvor å lese, jeg leste mange tys-
 ke romaner, bl.a. Budden-
 brooks, og den gamle Konstant
 Buddenbrook var for meg en
 ekte tysker (-) Han ble symbol
 på det tyske, ikke de tyske solda-
 tene og politifolkene - de var de
 frafalne."

Andrzej Szczypiorski

Komité for kirkejubil et i 1993 nedsatt I 1993 er det 150 år siden den katolske kirke igjen fikk virke i vårt land. I den anledning har biskop Gerhard Schwenzer fått med seg folk i en hovedkomit  som skal koordinere sentrale deler av feiringen og virke som inspirator for og bindeledd med de forskjellige menighetene og de to øvrige bispedømmer.

Med seg i komitéen har biskop Schwenzer sr. Liv Due Robak ("biskoppelig sekretær" og representant for bispedømmets ordenssøstre), Knut Eggen (formann i Pastoralr det i Oslo Katolske Bispedømme), Turid Birgitta Folkedahl (tidligere formann i Legmannsr det og medlem av komitéen for pavebes ket i 1989), pater Norbert Haunschild (sogneprest med bl.a. erfaring fra

100- rsfeiring i menigheten i Kristiansand), Einar T. Larsen (med erfaring fra 100- rsfeiring i St. Hallvard menighet i Oslo) og Ulrik Sverdrup-Thygeson (kansellist i OKB).

Hittil synes følgende klart: Det blir en større markering rundt Olsok-feiringen på Stiklestad, og det blir arrangert en valfart til Roma.

20 Luthers avsluttende oppgjør med klostervesenet

Norsk Teologisk Tidsskrift hadde for en tid siden en artikkel om Luthers oppgjør med klostervesenet. Det var søster *Else-Britt Nilsens* prøveforelesning (over oppgitt emne) for den teologiske doktorgrad som ble gjengitt i det solide fagtidsskrift. Vi tror imidlertid at Luther synspunkter - og ikke minst doktorandens vurderinger - vil ha interesse også utenfor fagteologenes rekke. St. Olav har derfor - med forfatterens godkjenning - sakset enkelte avsnitt.

Det er intet ubetydelig tema Luther tar opp, sier doktoranden: "Det er en av de viktigste institusjoner i middelalderens kristne samfunn

han setter under lupen. Og hans 16 år som augustiner munk garanterer det personlige engasjement". Temaet for forelesningen var Luthers

Søster Else-Britt Nilsen o.p. på talerstolen under sin doktordisputas i Universitetets aula, Oslo v ren 1990. Foto: Maria Giæver

skrift "De votis monasticis" (Om klosterl fter), der det personlige engasjement sannelig kom sterkt til uttrykk: "Vi skal behandle klosterl ftene, fordi vi ser at de yngler og brer seg til total deleggelse for kristenheten og til umåtelig ulykke for sjelene".

Søster Else-Britt gjør oppmerksom på at Luthers "avsluttende oppgjør" er skrevet under oppholdet på Wartburg, kort tid etter bannbullen i 1521, og at hans syn på klostervesenet hadde gjennomgått en gradvis utvikling: "Ennå i 1519 kan Luther anbefale det monastiske liv som en vei med egen verdi. Det avgjørende er den caritas, den kjærlighet, som følger det."

Det var klosterl ftene som ble Luthers vesentligste ankepunkt. Og når han skriver om intensjonen hos dem som avlegger slike løfter, hevder han at "de handler ut fra den ugudelige oppfatning at dåpens nåde ikke lenger gjelder, og at man må redde seg fra skibbruddet ved en redningsplanke nr. 2. Ikke bare ønsker de   bli gode og utslette sine synder, men også   gjøre mere bot og bli bedre enn andre kristne". Doktoranden peker på at Luther går så langt som til   hevde at klostervesenet underviser i gjerningene og derved tømmer troen for dens innhold.

Og reformatoren tar kraftig i: "Dens tilhengere forakter Guds navn og opphøyer sitt eget. De kalles ikke lenger kristne eller Guds sønner, men benediktinere, dominikanere, fransiskanere, augustinere. De skryter mer av disse navnene og av sine grunnleggere enn av Kristus. De tror ikke at det er ved

R. I. P.
Vår kjære medsøster
Søster Kristin Gieselaar
døde den 7/2 i en alder 76 år.
Den avdøde anbefales til
de troendes forbønn.

ST. FRANCISKUS SØSTRENE

*Herre, gi henne den evige hvile,
og la det evige lys skinne for henne.*

dette navn de blir frelst eller at de blir rettferdiggjort fordi de er døpt og fordi de er kristne. De tror at de frelses bare fordi de bærer sin ordens navn”.

Luthers oppgjør med klostervesenet føyer seg godt inn i hans teologiske byggverk, mener vår dr. teol., men hun peker samtidig på at hans oppgjør skjedde “ut fra en kirkelig og samfunnsmessig situasjon helt ulik vår egen. Luthers fremstilling er for tendensiøs og tidsbundet til å forfremmes til obligatorisk lektyre for kandidater til klosterlivet. Ikke fordi den er spesielt “farlig”, men fordi den gir et helt skjevt bilde av

dette livet i dag.

Vår dominikanerinne peker også på at det som for Luther “fremstod som verdensflukt, i dag er i ferd med å bli behov for mange. Med sin kritikk av klostervesenet sendte han mennesker ut i livet, bort fra de strukturer som sikret stillhet og kontemplasjon. En nåtidig Luther ville kanskje ha støttet og oppmuntret de klostergrunnleggerne som skjer i de såkalte lutherske kirker. Kanskje ville han til og med sagt seg enig i følgende oppfordring fra Det annet Vatikankonsils dekret om ordenslivets tilpasning og fornyelse:

“Ordensfolkene skal pleie bønnens ånd og bønner selv med vedholdende iver. Til dette skal de hente næring fra den kristne spiritualitets ekte kilder. Først og fremst skal de daglig bruke den hellige Skrift, lese og meditere over Guds ord for å fremme ‘den overveldende vinning det er å kjenne Jesus Kristus’ (Fil. 3,8)... Mer og mer vil de leve for og med Kirken, og vil vie seg helhjertet til sin oppgave i verden”.

Om fattigdom og andre klosterdyder

I nr.1-92 av bladet *KU (Katolsk Ungdom)* har *Petter Bruce* et intervju med sr. *Anne Bente Hadland*, 33-årig dominikanerinne som avla sine evige løfter i fjor høst, hvor han bringer løftene om fattigdom, lydighet og kyskhet på bane og noterer at han “ærligt talt ikke synes de fleste nonnene jeg kjenner, virker særlig fattigere enn meg - snarere tvert imot?”

Sr. Anne Bente svarer at søstrene har en økonomisk trygghet som mange kanskje kan misunne dem, at ordet fattigdom bør settes i anførselstegn, og at “eiendomsløshet” passer bedre. Den enkelte søster har ikke lov til å eie noe, men får det hun trenger. Poenget med eiendomsløsheten er at “vi skal være så frie som mulig, så disponible som mulig, uten å måtte bekymre oss

om dagen i morgen”, sier sr. Anne Bente, dessuten medfører den “en viss nøkternhet i livsstil og bruk av materielle goder”. Jo oftere vi tilfredsstiller et behov, enten det gjelder en sigarett eller trangen til å følge siste møte, jo fortere vil behovet melde seg igjen, og dess mer skal det til for å bli tilfredsstilt. Eiendomsløsheten blir “en hjelp til å lære oss selv og våre virkelige behov å kjenne, slik at vi blir herre over oss selv og ikke bevisstløst blir drevet omkring av tilfeldige lyster og innfall”.

- *Men dette med sølibatet, spør intervjueren, - det kan da umulig være sunt å fornekte naturlige menneskelige behov på den måten?*

Og får til svar at klosterfolk ikke fornektet at de har disse behovene,

men har gjort et valg som medfører at de ikke kan leve dem ut. “Det er en del av fattigdommen, om du vil. Man velger bort noe for å følge Kristus på en spesiell måte (-) Forøvrig synes jeg det er viktig å få frem at det går an å leve et tilfredsstillende liv menneskelig sett uten at man lever ut sin seksualitet i forhold til et annet menneske,” sier søster Anne Bente. Som minner om at det “stilles store krav til kjærlighetsevnen i et klosterliv, kanskje enda større enn i et parforhold hvor partene ihvertfall har valgt hverandre. Det er som kjent forholdsvis greit å elske sin neste når man har sin neste på avstand, eller selv har valgt hvem som er verdt en tjeneste og ‘generøsitet’.”

A / S N O R S K E S H E L L

Leverandør av oljeprodukter til de fleste katolske institusjoner.

BESTILLING (02) 66 59 00 — SERVICE (02) 66 58 60 — 66 58 61

BEGRAVELSESBYRÅER

T.S.JACOBSEN-
GRUPPEN
ULLEVÅLSVEIEN 1

TELEFON * (02) 20 79 05
20 62 02—11 15 61
Telefax 20 70 04

22 Liturgisk kalender

MARS

12. Torsdag. Est 4, 17.
Matt 7, 7-12.
13. Fredag. Esek 18, 21-28.
Matt 5, 20-26.
14. Lørdag. 5. Mos 26, 16-19.
Matt 5, 43-48.
(Norske Tidebønner - uke 2)
15. ANNEN SØNDAG I FASTEN.
1. Mos 15, 5-12, 17-18.
Fil 3, 17-4, 1.
Luk 9, 28-36.
16. Mandag. Dan 9, 4-10.
Luk 6, 36-38.
17. Tirsdag. Patrick, biskop.
Jes 1, 10. 16-20. Matt 23, 1-12.
18. Onsdag. Kyrillos av Jerusalem, biskop og kirkelærer.
Jer. 18, 18-20. Matt, 20, 17-28.
19. Torsdag. Josef, Jomfru Marias brudgom.
2. Sam 7, 4-5. 12-14., 16. eller Rom 4, 13-16. 18-22 eller Matt 16, 18-21 eller Luk 2, 41-51.
20. Fredag. 1. Mos 37, 3-4., 12-13, 17-28.
Matt 21, 33-43.
21. Lørdag. Mik 7, 14-15, 18-20.
Luk 15, 1-3, 11-32.
(Norske Tidebønner uke 3).
- TREDJE SØNDAG I FASTEN:
22. 2. Mos 3, 1-8a. 1. Kor, 1-6, 11-12.
Luk 13, 1-9.
23. Mandag. Turibio av Mongrove jo, biskop, kan minnes.
2. Kong 5, 1-15a. Luk 4, 24-30.
24. Tirsdag. Dan 3, 25. 34-43.
Matt 18, 21-35.
25. Onsdag. HERRENS BEBU
DELSE:
Jes 7, 10-14. Hebr. 10, 4-10.
Luk 1, 26-38.
26. Torsdag. Jer 7, 23-28. Luk 11, 14-23.
27. Fredag. Hos 14, 2-10. Mark 12, 28-34.
28. Lørdag. Hos 6, 1-6. Luk 18, 9-14.
(Norske Tidebønner - uke 4)
29. FJERDE SØNDAG I FASTEN:
Jos 5, 9. 10-12. 2. Kor 5, 17-21.
Luk 15, 1-3. 11-32.
30. Mandag. Jes 65, 17-21.
Joh 4, 43-54.
31. Tirsdag. Esek 47, 1-9. 12.
Joh 5, 1-3. 5-16.
1. Onsdag. Jes 49, 8-15.
Joh 5, 17-30.
2. Torsdag. Fran fra Paola.
2. Mos 32, 7-14. Joh 5, 31-37.
3. Fredag. Visd 2, 1. 12-22.
Joh 7, 1-2. 10. 25-30.
4. Lørdag. Isidor, biskop og kirkelærer.
Jer 11, 18-20. Joh 7, 40-53.
(Norske Tidebønner - uke 1).
5. FEMTE SØNDAG I FASTEN.
Jes 43, 16-21.
Fil 3, 8-14. Joh 8, 1-11.
6. Mandag. Dan 13, 41-62.
Joh 8, 12-20.
7. Tirsdag. 4. Mos 21, 4-9.
Johannes 8, 31-42.
8. Onsdag. Dan 3, 14-20, 91. 92-95.
Joh 8, 31-42.
9. Torsdag. 1. Mos 17, 3-9.
Joh 8, 51-59.

10. Fredag. Jer 20, 10-13.
Joh 10, 31-42.
11. Lordag. Stanislaus, biskop og martyr.
Esek 37, 21-28.
Joh 11, 45-56.

Leserbrev:

Vera Føllesdal og homofili

Til Vera Føllesdals læserbrev i St. Olav nr. 1/92 vil jeg gerne si ge et par ord: Jeg har ikke læst Vera Føllesdals bog og har ikke brug for det. Jeg har læst adskillige bøger og artikler af katolske teologer, som går ind for homofili. Jeg er heller ikke interessert i at drøfte Bibelens omtale af homofili, som naturligvis - homofili er jo ikke noget nyt - er langt mere omfattende end min korte henvisning til Skabelsesberetningen som grundleggende for mennesket og dets kønsliv.

Men jeg vil gerne gentage, hvad sagen for mig dreier sig om: Det er svært at se, hvorfor Vera Føllesdal og hendes 'sandhedsvidner' skulle have mere ret end Kirken. Og derfor: hvorfor Kirkens standpunkt skulle være udtryk for fordomme, sådan som Knut Ruyter mener.

Vera Føllesdal siger ingenting i sit læserbrev, der ændrer eller forklarer dette, heller ikke hendes henvisninger til teologer eller til John Boswells udleggelse af bibelske beretninger. De står jo for John Boswells egen regning (og muligens for Vera Føllesdals).

Med venlig hilsen

Erik Guldager, Danmark.

CARITAS | NORGE
DEN KATOLSKE KIRKES HJELPEORGANISASJON

Fagerborggaten 17, 0360 Oslo 3, Tlf.: (02) 69 30 15/60 43 51

Gavekonti:

Postgiro: 0814 5 00 40 64 - Bank: 7041.05.13976

Neste nummer utgis 7. april. Signerte artikler står for forfatterens egen regning.

Ansvarshavende redaktør: Unni Klepper Joynt

Faste medarbeidere:

Mette Andrésen o.p.

Hanne Berentzen

Liv Greni

Albert Raulin o.p.

Gunnel Vallquist

ISSN 0802-6726

Akersveien 14, 0177 Oslo

Redaksjon: Tlf. (02) 20 72 48

Ekspedisjon: Tlf. (02) 20 72 26

Årsabonnement (Norge): kr. 195,—

Øvrige europeiske land: kr. 220,—

Andre verdensdeler: kr. 230,—

Annonser 19 dager før utgivelsesdagen.

Bankgiro 6022.20.13073. Postgiro 0807 2046480

23

MALERMESTER

utfører allslags måler- og tapetserarbeider

GEORG FOERSTER

Tlf.: 15 54 26/15 56 06

**St.
OLAV**

BOKHANDEL

Akersveien 14, 0177 Oslo

Telefon: (02) 20 72 48

Fax: (02) 36 02 63

**VÆR UTE I GOD TID MED BESTILLING
AV PÅSKELYS**

Vi leverer lys fra 50 cm opp til 100 cm med diameter hhv. 5/6/7/8/10 cm.

HVEM ER HVEM I BIBELEN?

Mer enn 1000 skikkelser fra Det gamle og nye testamente.

Christer og Marie Topelius, ib. kr. 249,-

I PILEGRIMENES FOTSPOR TIL NIDAROS.

Eivind Luthen, ib. kr. 269,-

**Nytt opplag av meget nyttig bok:
DE HELIGA TECKENS HEMLIGHET.**

Frithiof Dahlby, ib. kr. 470,-

LYSSNA TILL FÅGELNS SÅNG.

Anthony de Mello, hf. kr. 90,-

RESPONSES TO 101 QUESTIONS ON THE BIBLE.

Raymond E. Brown, hf. kr. 145,-

FACES OF JESUS IN AFRICA.

Robert J. Schreiter, editor, hf. kr. 290,-

Concilium special:

1492-1992 THE VOICES OF THE VICTIMS,
ed. Leonardo Boff and Virgil Elizondo, hf. kr. 270,-

Vi sender over hele landet.

ÅPNINGSTIDER:

Mand.-fred. 9.30-17.00

Torsd. 9.30-17.30

Lørd. 9.30-13.30

**TRENGER
DU TRYKKSAKER?**

Kontakt

SATS + PASTE A/S

Prof. Birkelandsv. 24 c, 1081 Oslo 10

Tlf.: (02) 30 04 16 - 30 84 53

Blikk
på tiden

Tempo og stille tid

Springer du fort, vinner du.
Springer du for fort, detter du.

Jeg sprang for fort. Det ga meg fem dager på ryggen i en seng. Nyttig medisin det, når en har det med å springe fort. Jeg måtte ligge der, la produktiviteten og panikken løpe forbi meg. Jeg visste at alt ville bli mye verre siden, når jeg skulle fortsette å løpe fort, og samtidig ta igjen det tapte.

En god medisin å bli minnet om at ikke bare andres liv, men også mitt liv handler om smerte og svakhet, smerte som tar alt det som fins av krefter. Nå springer jeg videre igjen. Men enhver påminnelse om at livet handler om noe annet og mer enn hva vi får gjort og ikke gjort, hjelper faktisk til å skru ned tempoet.

Jeg har hentet frem igjen et foredrag jeg holdt da 1992 var helt nytt. Det handlet om stillheten. Det skal ikke mer enn to måneder til å glemme. Nå vil jeg dele med dere noen av inntrykkene jeg brukte til å sette ord på stillheten, da jeg skrev foredraget. Jeg var på et stillhetens sted, i det lille cistercienserklosteret Jassoneix i Meymeç i Frankrike. Og søkte inspirasjon om stillhet i kapellet: Jeg gikk ned trappen til det gamle, ombygde fjøset.

Stillheten er fingrenes møte med vievannet i det åpne vievannskaret av sten. Det er håndens bevegelse til korsets tegn: I Faderens og Sønnens og den Hellige Ånds navn. Stillheten er å knytte linjene tilbake til min dåp.

Stillheten er å knele ned, bøye seg ærbødig for den allmektige Guds nærvær. La kroppen tale til sjelen og la sjelen minne kroppen om at den er et støv av et menneske i møte med Den Hellige. Stillheten er stenene i vegg, og den uregelmessige linjen i den brune bærebjelken innstøpt i vegg. Stillheten er stenes skjønhet som gir mine øyne hvile. Stillheten er rytmen i stens forskjellighet.

Kan stillhet være rytme?

Jeg ser for meg en av de unge søstrene. Hun danset når hun gikk. Jo, stillhet kan være rytme.

Visst er stillhet rytme. Rytmene er noe av det som skaper stillhet i et klosterliv. Den faste rytmen dagen igjennom dag for dag, med bønn til bestemte tider dagen igjennom, er noe av det som gir meg som gjest stillhet og ro.

Hva er det som gjør kapellet til et særlig stillhetens sted? Det er først og fremst det Hellige. Guds konkrete nærvær i hostien i tabernaklet. Det innvierte, konkrete hellige som er der, uavhengig av min sinnsstemning. Det som alltid, alltid kaller meg til ærbødighet, ydmykhet, undring, stillhet og kjærlighet når jeg kommer inn i et rom der den røde lampen er tent. Stillheten er Kristus, Guds legemliggjorte Ord, som hviler i tabernaklet, Kristus i Marias skjød.

Stillheten er bildet av Maria og barnet: Det er gleden og varmen i kon-

takten mellom de to, oppslukt av hverandre i gjensidig hengivenhet. Vi kjenner det fra oss selv, stillheten i den intense kontakten mellom mor og barn, uavhengig av om kommunikasjonen har lyd eller ikke. Stillheten er konsentrasjon mer enn fravær av lyd. Stillheten er den bleke vintersolen inn på skifergulvet. Stillheten er stien gjennom skogen i morges, med det jevne suset av sterk vind i tretoppene. Kontrasten fra lyden gjorde stillheten på bakken mer intens.

Nå går utviklingen for fort for oss, vi blir jaget av gårde i et mas så vi mister oss selv, sa en kunstner i Berlin i fjor høst, og tok til orde for et stillhetens sted for at vi ikke skal tape vår menneskelighet.

Jeg har jaget av gårde for fort igjen, og må hente tilbake mine egne ord:

Det er dette stillheten dreier seg om, det er derfor den er viktig. Vi må gi plass til stillhet for ikke å tape vår menneskelighet. Det slo meg sterkt etter noen dager i klosteret: Jeg levde på en annen måte, så ting jeg ellers overser, åpnet sansene, hørsel, lukt, kroppsfølelse, smak, syn. Stillheten ga meg glede over tusen ting jeg ikke enser i det daglige. Jeg løper for fort.

Slutter vi å bruke sansene våre, er vi på vei til å miste vår menneskelighet. Når vi hverken ser eller hører fuglene rundt oss, er vi like ved at vi hverken ser eller hører menneskene rundt oss. Og hvem er vi da? Har vi ikke da også mistet Gud av syne?

Vi kan ikke overse mennesker og fugler som Gud har skapt uten å overse Gud.

Kristins søster.